

S.Store 326:323.2(68232) COM

VOLUME 10

PAGES 748-857

31/10/60 arrangements for accused to write
memoranda P.748
A. J. Thorpe in chief P.749
Cross-examination J. M. P. 771

on the 17th. 31st OCTOBER, 1950.

COURT RESUMES : APPEARANCES AS BEFORE.

BY THE PUBLIC PROSECUTOR:

Your Worship, before calling the next Crown witness I would like to mention that accused No. 39 approached me this morning and informed me that on the 11th at 2 p.m. and on the 14th at 2 p.m. he is writing examination. I did not enquire from him exactly what the nature of the examinations were.

BY THE COURT : TO ACCUSED NO. 39:

Well, just explain what the position is? What are these examinations? --- Your Worship, I will be writing the national examinations.

What is the exam.? Repeat it? --- The national examinations, only one subject, i.e. English.

What is your occupation? --- I mean I am going to write the examinations on the 11th and the 14th, i.e. one subject in the afternoon.

Yes, I want to know for what? --- It is just for educational purposes.

Just for educational purposes? --- Yes.

Are there any other examinees or examination writers?

BY MR. UNTERHALTER:

Your Worship, I represent accused No. 63. He is a teacher and he wishes to write examinations similarly on the 11th and 14th.

BY THE COURT:

At what times? --- In the afternoon at two o'clock.

The same time? --- Yes, but at different places.

He also wishes Your Worship to write examinations on the 16th

and/....

and the 17th. These will be in the morning. I am not sure, but I think the Court will not be sitting on the 17th.

On the 16th and 17th at what times of the day? ---
In the mornings.

What hours? --- From nine to twelve.

Well, all I can suggest is that we must sit on those days. If an accused is writing an examination in the forenoon we must sit in the afternoon, and if he is writing in the afternoon we will sit in the forenoon. Is that all right?

BY MR. UNTERHALTER:

As Your Worship pleases.

DIE PUBLIEKE AANKLAER ROEP:

HENDRIK GERT THERON, beeldig verklaar:

VERHOOR DEUR DIE PUBLIEKE AANKLAER:

Kaptein, u is 'n Kaptein in die Suid-Afrikaanse Polisie gestasioneer te Springs Heekwartiere, Streeksafdeling Suid-Transvaal? --- Ja, ek is.

Heeveel jaar diens het u as 'n Polisiebeampte Kaptein? --- So 'n rapsie eer 'n twee-en-twintig jaar nou.

En gedurende u termyn van diens was u soet in enige naturelle-afdelings gestasioneer of waar? --- Ek was ja.

Watter afdelings was dit? --- Ek was in die Transkei gestasioneer, en ek was in Bapediland gestasioneer; dit is in Noord-Transvaal. Ek was ook in die Siskei gestasioneer, en in Suidwes-Afrika.

Ek praat u enige naturelletale? --- Nee, ek praat nie naturelletale nie.

Vervatbaar/....

verstaan u enige van die naturellstale? — Ek
verstaan so 'n bietjie van Iowa.

En gedurende die tydperk toe u in hierdie afdelings
gestasioneer was waar u in neue aanraking gekom het met
naturelle, was daar enige moeilikheid of moeilikhede wat u
tegekom het in verband met naturelle? — Daar was dikwels,
maar dit was van minderwaardige gehalte gewees, die moeilikhede
wat en tevere tegekom het.

Ja, ek neem nou aan u maak 'n vergelyking tussen
daardie moeilikhede en Sharpeville? — Ja.

Nou, was dit wat hulle noem "faction fights"? —
"Faction fights" ja.

Het u ooit enige ondervinding met blankeskaries?

— Blanke skaries? Nie wat ek nou op die oomblik kan aan
dink nie.

DEUR DIE HOF:

Miskien by 'n voetbalwedstryd of so iets! — Ja.

Edelagbare.

VERHOOR DEUR DIE PUBLIEKE AANKLAER VERVOLG:

Op die 21ste Maart hierdie jaar, as gevolg van
instruksies van die Distrikskommandant te Springs, het u
gery na Vereeniging toe met 'n Polisie-eenheid? — Ja, ek het.

En het u omstreng 10.30 v.m. vertrek vanaf Springs?

— Dit is reg.

En het u by u een blanke Heefkonstabel, drie blanke
Sersante, twaalf blanke Konstabels, en nage Bantekledde
van die Polisiemag gehad? — Dit is reg, hulle het my vergesel.

Altesaam vier-en-twintig manne? — Ja.

En hulle was in 'n treepdraer of wat hulle noem
'n oopruktrek, een bakkie en 'n meterkar? — Ditsé voertuis;
dit is reg, Edelagbare.

En is dit reg dat die blankes was gewapen met twee
Stengewere/....

Stengewere, sowel as die mitreikwapens, d.w.s. 'n .303 geweer en 'n rewolwer? —— Ek rewolwer ja.

En genoeg ammunisie vir hierdie wapens? —— Vir al daardie wapens ja.

En die kontrolede van die Mag, het hulle vuurwapens gehad? —— Nee.

Wat het hulle gehad, kieries of....? —— Hulle het kieries gehad.

En toe u by Vereeniging gekom het u eers self by die aanklagkanteer te Vereeniging dorp self aangemeld? — Ja, ek was daar.

En daarna het u na Sharpeville naturelledorp vertrek? —— Ek het onmiddellik na Sharpeville gegaan.

Was dit die eerste keer wat u by Sharpeville naturelledorp gekom het? —— Dit was die eerste keer.

Ek wil u bewysstuk 3 wys. Dit is 'n fotostatiese afskrif van 'n lugfoto van Sharpeville naturelledorp, en ek neem aan dat u het vanaf Vereeniging gery in 'n noord-westelike rigting met 'n teerpad en toe uitgedraai by 'n gruispaadjie? —— Ja, ek het op 'n gruispaadjie gery.

En toe kom u en u het by die municipale kantore stilgehou? —— Heel voer ja.

Nou, is dit die municipale kantore aan die noordekant, aan die noord-oostelike hoek van bewysstuk 2? Dit is genoem "Kantore". —— Ja, dit is die plek daarsoe. (Getuij dui aan op die foto).

Nou, ek sal u net so dat die naam van daardie straat net buitekant die municipale kantore is Seesestraat, en daar het u met Majeer van Zyl gesels? —— Ek het met hom daar gepraat.

En het u enige opdrag ontvang van Majeer van Zyl? —— Majeer van Zyl het my gesê — hy was natuurlik bewys dat ek ontbied is na Sharpeville — hy het vir my gesê dat ek kan nie sonder/....

sonder begeleiding van 'n "Saracen" die lokasie binnegaan nie.

Nou, ontrent hoe laat was dit Kaptein? --- Ek reken dit was so twintig voor elf gewees, twintig voor twaalf. Verskoen my, twintig voor twaalf.

En was daar toe 'n "Saracen" beskikbaar wat u begelei het na die lokasie? --- Daar het toe net een aangekom, toe ek daar stilhou.

En het u met daardie hoofstraat opgery? --- Ek het met die hoofstraat opgery ja.

En die "Saracen" voer? --- Die "Saracen" voer ja.

En was daar enige Bantoes in daardie hoofstraat? --- Daar was baie Bantoes gewees in daardie straat.

Nou, het hulle net daar in groepies rendgestaan, of was daar een groot massa van hulle? Wat was die posisie? --- Hulle het in die straat in groepies rendgestaan.

Was hulle mans of vrouens? --- Die meeste was mans gewees.

En het hulle wapens by hulle gehad? --- Ek het nie wapens gesien nie, maar wat ek gesien het is dat hulle hul duime in die lug gehou het, en wat ek kon heer met die ry is hulle het "Afrika!" geskree.

En wat was hulle houding teenoor die Polisievoertuie wat by hulle verbygegaan het? --- Daardie skare op pad na die Polisiestasie bedoel u?

Ja? --- Hulle het gemaak sees teenoor die voertuie, hulle duime in die lug gehou en "Afrika!" geskree.

Is dit al? --- Ja.

Daar was geen insidente met die ry in Seesestraat nie? --- Nie, behalwe by die Polisiestasie nie.

Nou, as u netnaast Seesestraat opgaan in 'n westelike rigting, sal u vind daar aan die linkerkant 'n plek gemerk "Winkels". Het u daardie geboutjie? --- Ja.

Het u daar vanaf Seesestraat uitgedraai, agter die "Saracen"/....

"Saracen"? Ek wil nou net die reete probeer vasstel? --- Ons het van daardie Seesestraat links afgedraai. Ek kan nie sê met watter straat of by watter plek presies ons afgedraai het nie; u weet ek was 'n bietjie vreemd daardie dag gewees.

DEUR DIE HORE

Julle het links afgedraai na die Polisiestasie? --- Links na die Polisiestasie Edelagbare.

VERHOOR DEUR DIE PUBLIEKE AANKLAER VERVOLG:

En toe u links draai uit Seesestraat, kon u 'n gesig van die Polisiestasiekry? --- Ja, toe ek 'n taamlike endjie nog was het ek gesien wat daar aangaan.

En was daar enige persone in die nabyheid van die Polisiestasie? --- Daar het duisende Bantoes saamgedrom rondom die Polisiestasie, dit het ek gesien.

Nou, u het toe net hierdie onbekende straat afgekom - dit het nie 'n naam nie - en het die voertuie binne in die Polisieperseel ingegaan by 'n groot hek? --- By die groot hek ja.

Nou, daardie hek is aan die westekant van die Polisiestasie? --- Ja.

Nou, toe u ingaan was daar enige moeilikheid om 'n pad te kry, om deur die naturelle te kom om by die hek/ⁱⁿ te gaan? --- Ja, dit het vir my geskyn asof die Bantoes ons wou verhinder om in te kom by die hek. Hulle het selfs voor die "Saracen" ingespring en oek weer my voertuig ingespring, en met hulle duine in die lug "Afrika!" gekree. Ons was definitief vertraag daar, ons het moeilikheid gehad om in te kom.

Afgesien van dit was daar enige insidente, of was enige geweld gebruik deur die ~~gegurelle~~ toe die voertuig ingaan? --- Toe die voertuig ingaan nie geweld nie, behalwe dat ek gesien het daar is 'n greep wat hul klere in die lug swaai, maar hulle het nie my ons geslaan nie, s.l. na ons self nie.

Die uurtrekker 11.45 wa. selfe. selfe.

na die voertuie nie.

Waar was daardie groep, Kaptein?---Dit was oek aan die Westekant.

En uiteindelik, ek neem aan, het die voertuie geslaag daarin om binne in die persele te kom?---Ja, ons het daarin geslaag om in te kom.

En u het toe uitgeklim, en het u eers die hele toneel besigtig, of het u eers na iemand gesoek, toe u uitklim, wat was die eerste ding wat u gedeon het?---Ja, toe ek uitklim het ek natuurlik eers rendgekyk, en ek het toe vir Luit. Visser van die Speurdienst daar aangetrof.

Nou, toe u rendgekyk, kon u sien of daar enige Bantesskare was aan die Suidekant van die Polisiestasie? As u net na die Plan kyk sal dit miskien help. Die hek is mos aan die Westekant en die Suidekant is in Zwanestraat, dit is die ander hoofstraat. Met onmiddellik ten Suide van die Polisiestasie is daar 'n groot straat, dit is die Suidekant.

DEUR DIE HOF:

Kan u die Polisiestasie daar genoem sien?

--Hier is die Polisiestasie, ek sien die Polisiestasie.

Dan die woord 'hek', dit is die hek wat julle ingegaan het? ---Ja.

En dan hier aan die Suidekant, onderkant die Polisiestasie, die lang straat, Zwanestraat. Nou ja die kwessie is of daar Bantess aan daardie kant gewees het?--- Ook aan daardie kant gewees, ja.

Dit is aan die Suidekant.

P.A.:

Nou, ek wil u Bewyssuk 13 teen, dit is 'n lugfoto van Sharpeville Polisiestasie self, met 'n hoeveelheid skare om die Polisiestasie. Nou, eerstens, toe u daar aangekom het entrent 11.45 v.m. by Sharpeville Polisiestasie self,

was/

was die skare wat u daar opgelet om die Polisiestasie, meer of minder as daardie foto? ---Ek dink hier aan hierdie kant het baie meer mense gestaan - aan die twee kante, as wat hierdie foto wys.

Watter twee kante is dit? ---Dit is die Westekant en die Noordekant.

Die Weste en die Noordwestelike kant? ---

En die Noord-Westelike kant.

Wat is u skatting van die bantoes wat u daar gesien het ten tyde van u aankoms? ---Toe was hulle na my mening ongeveer 10,000 gewees.

Nou, watter metode het u om 'n skare te skat? ---Wel, dit is moeilik vir my om te sê. Ek kyk natuurlik na die digtheid van die massa. Die digheid van die massa. Soos ek alreeds gesê het, hulle het baie dig gestaan. Daar was meer bantoes gewees aan die Noorde en aan die Westekant as wat hierdie foto nou wys, maar as ek 'n skatting moes gemaak het daardie tyd, sou ek gesê het 10,000, met my aankoms daar.

Ek neem aan u het al voorheen voetbalwedstryde bygewoon? ---Ek het baie, ja.

En u het toe uitgeklip en Luit. Visser gekry? ---Ek het hom gekry, ja.

Was hy die enigste Polisie offisier op die stasie, op daardie tydstip toe u daar aangekom het? ---Op daardie punt was hy die enigste polisie offisier wat ek kon kry daarsse.

As u sê op daardie punt, bedoel u op die Westelike kant? ---Op die Westelike kant, by die hek.

Het u die Suidelike gedeelte van die stasie ooit besoek, d.w.s. die kant aan Zwanestraat? ---Nee, later het ek in daardie rigting geloop tussen die manne deur, en die skare, het ek bewoeg daar, later. Nie op daardie oomblik nie.

u jaw staan sib aan
sibrash as tebim te
den wisties en sib
seen teen sib sed jed
.ewj ejet sibrash
sibrash sib van jed
tjaw

.jwakibreen sib no
sib nibrash ganses
Df
sib ganses sibrash
Mfetaw-breen sib na
jw
irghand leesat sib
t eej net jed naisey
naw jaw ,mietu o
0,0f reevegane ganses
van hiltie no god
mer
melt .jial tiv net
hleem ai tib ,few--
sib naq bientyib sib
naq naq ganses
jed baeg abeoibie ne
di half sib naq sib
eeeweg acetad teen
de threatesib naq
ewj net ejet sibrash
ganses sib naq
de naq ,bvt sibrash
sib naq ganses
Df

:NOK KI RUK
d jed H---Theeweg
naq
sib naq naq
med ten H---Fvries
naq
asw
Von waagend sib
sibrash ge ,siastra
vd saw jauq sibrash
sibrash sib
.siastra vri
sia
sibrash naq naq
Q---?jnak exlejew
jeh

.a.w.b ,meesad fies
si sibrash si de jed
ed de jed ,siastra sib

nice.

En ek neem aan u en Luit. Visser - was
daar n gesprek oor die skare, of soets? --- Ons het die
posisie daar bespreek, ja, en ek het hom gevra waar die
aanvoerder van die skare is.

Nou wat was die houding van die skare nadat
u daar gekom het en u hulle besigting het? --- Die houding van
die skare was freigend, in die opsig dat die sekere seksie
het met die kieries in die lug bly swaai, wat vir my gelyk
het na dreigemente, en die skare was besig om hard teen die
draad te druk. Daar was n verskriklike lawaai.

Waar was die klemp met die kieries, wat die
kieries in die lug geswaai het? --- Aan die Westekant.

Hee groot was die groep wat die kieries -
was dit n besondere groep tussen die skare of? --- Dit was
nie n besondere groep nie, hulle het so versprei gestaan.

En kon u enige woerde of dreigemente heer
vanaf die skare? --- Ja, nadat ek net Luit. Visser gepraat
het, het ek tussen die polisie, soos ek gesê het, en die
skare deurbeweeg om die posisie daar deop te hou, en toe
het ek verskillende woerde geheer daar.

Kan u net vir die Hof meld wat u geheer het?
--- Ek weet dat die meide het in die rigting van die polisie
binnekant die draad gespuug, en hulle het "Jou meer" geskreel.
Dit is sommige van die bantevroue wat dit gescreen het.

En "Afrika" Was geskreel...

En wat neg? --- En ek het geheer "We will
kill all you bastards today" "Africa for the African".

Nou, van watter kant het u daardie dreige-
ment geheer, "we will kill all you bastards today"? --- Dit
het meer of min aan die Weste en die Noordekant gewees daar.
Die persone wat nabij die draad gestaan het.

dat die kantie net

Omtrent/

Omtrent hoeveel manne was toe teenwoordig by die Pelisiestasie op daardie tydstip? —Op daardie tydstip, toe ek daar gekom het, was daar ongeveer 30 blankes en ook 30 nie-blankes, dit is ongeveer 60 pelisimanne.

Hou Kaptein, as die skare daar en dan besluit het om die Pelisiestasie aan te val, wat sou gebeur het? —Wel Edelingharen, ons was so min pelisimanne, ek het reeds gesê ontrent 60, die skare was soveel dat hulle sou ons beslis baie maklik kon oorval het.

Daar was natuurlik vuurwapens wat die pelisie gehad het maar sou die pelisie kon gebruik gemaak het van die vuurwapens as die skare met hulle handgeweens geraak het of...? —As die skare ons skielik tegesak het, want ons was naby hulle gewees, net aan die binnenkant van die draad — ek glo nie ons sou kans gehad het om ons vuurwapens effektiief te kon gebruik nie, tussen die skare nie.

Die groot hek waardeur u voertjie ingekom het aan die Westekant, was dit toe gehou of het dit oopgestaan nadat u ingekom het, natuurlik? —Nadat ek ingekom het was dit teegemaak gewees.

En was daar enige pelisie bewaptes naby daardie hek gestasioneer missien om teenig oor die hek te hou of soets? —Nee, nie naby die hek nie. Die naaste pelisie was seker so 20 troef van die hek af.

En nadat u die gesprek met Luite Visser gehad het, wat het u besluit om te doen? —Ek het toe besluit om — ek het gesien dat die posisie is daar baie moeilik en ek het besluit om tussen die manskappe en tussen die skare rend te stop, tussen hulle te beweeg, om te probeer keer vir enige incident wat daar toe aanleiding kon gegee het dat daar moeilikhede ontstaan tussen die pelisie en — dat die skare met die pelisie handgeweens raak, of die pelisie/

polisie met die skare handgemeen raak.

Het u besluit om op daardie stadium enige pogings aan te wend om die skare uitmekaar te kry, of weg van die Polisiestasie af?---Ek het gedink dit sou beter wees as ek liewer wag. Ek was bewus daarvan dat versterkings sou opdaag en ek het dit wys geag om nie met die skare te lel op daardie stadium nie.

So u wou eers wag vir versterkings?---Ja.

En het die skare staties gebly of..?---Ek het die skare neukurig dophou. Dit was natuurlik my plig gewees om te kyk wat die posisie daar is. Soos ek so, ek het gekyk en gesien die skare was sterk besig om aan te greei. Hulle het altyd meer - ek het op die Saracen opgeklim, op 'n gedeelte van die Saracen, toe kon ek sien dat die skare, het ek gesien hulle kom uit die lokasie uit, kom hulle nog altyd aan.

En op 'n sekere stadium, het duikvliegtuie daar gekom oor die skare?---Hulle was reeds daar toe ek daar gekom het.

En watter effek het hulle gehad op die skare? ---Absoluut geen effek gehad op die skare nie.

Nou hee het die skare reageer toe die vliegtuie oorkom? ---Hulle het gesjree en geraas, na die vliegtuie gewys met die duim, in die lug op.

Nou die polisiebeamtes, die kenstabels wat daar was, was hulle ervare manne of jong manne?---Wel, sommige van hulle het reeds baie jare diens gehad, soos hoofkonstabel Muller wat my vergesel het..

Maar ek praat net van die kenstabels?---O, die kenstabels, ja, hulle diens het gewissel. Sommige van hulle was blykbaar ervare en die ander het minder diens gehad en minder ervaring.

EN/

En die meeste van hulle, wou u sê, was taamlik jong manne? --- Die meeste was jong manne, ja.

En heelank was dit voor die volgende polisie offisier daar aangekom het? --- Kol. Prinsloo en Kol. Spengler, die twee kolonels...

Hulle was die volgende...? --- Hulle het eerste gekom.

Heelank was u al daar by die Sharpeville polisiestasie gewees toe hulle daar aangekom het? --- Sûker so'n driekwartier. Hulle het omstreeks 12.30 daar aangekom.

Met u missien opgelet wat die reaksie was, of die houding was van die jong konstabels wat nou missien n driekwartier, of party van hulle langer daar gestaan het en die dreigende skare was toe al om hulle, hoo hulle daar reageer het, wat hulle houding was, enige tekens van wat hulle emosionele toestand was? --- Ja, daar was een of twee wat na my toe gekom het en hulle wou hê ons moet 'n plan maak, ek moet nou optree, sien.

Hee het hulle vir u gelyk? --- Hulle was, het dit vir my gelyk, 'n bietjie vreesbevange, daardie kerels.

En hoeveel karre was daar toe Kols. Prinsloo en Spengler daar gekom het. Kan u onthou met hoeveel karre hulle gekom het? As u nie sûker is nie, sê net so? --- Ek dink hulle het met twee karsse gekom.

En toe hulle deur die skare gekom het om by die Westelike hek in te gaan, waar was u? --- Ek was by die Westelike kant nog gewees al die tyd, toe hulle gekom het.

En was daar enige insidente sover as die skare of lede van die skare aansbetrif, teenoor die voertuie wat ingekom het, wat u gesien het? --- Al die voertuie wat wou inkom was verhinder gewees, ook die van Kol. Spengler en van Kol. Prinsloo.

Maar/

Maar was daar enige openlike daad van geweldpleging op die meterkarre toe hulle ingekom het, of is dit net dat hulle verhinder was deur om voor die kar in te spring en 'Afrika' te skreef?—Tec Kol. Spengler hulle ingekom het?

Ja?—Nee, ek het niks openlike dade gesien van geweld toe hulle daar gekom het nie.

En wat het gebeur nadat Kol. Prinsloo en Kol. Spengler daar ingekom het. Het hulle met u gesels, wat?—Hulle is in die kanteer in, ek weet nie of hulle met my gesels het nie — ek kan nie meer onthou of hulle met my gesels het nie. Dit mag wees, ek dink ek het met Kol. Prinsloo n paar weerde gesels oor die toestand daarsse.

En daarna, ek verstaan, het Kol. Pienaar toe opgedaag met versterkings?—Kol. Pienaar het om omstreeks 1.30 op die 21ste Maart daar opgedaag met versterkings.

Nou toe hy opgedaag het, wat was die houding van die skare in vergelyking met die houding toe u daar aangekom het om 11.45va.?—Tec het die skare natuurlik baie aangewas al, seker byna tweekeer as wat dit was sedert ek daar gewees het, want rendom die polisiestasie het daar bantoes gestaan en dit het verskriklik geraas en geskree op daardie stadium toe Kol. Pienaar daar aangekom het.

Was dit n vrienelike skare of hoe...?— Dit was geensins n vrienelike skare nie, geensins n vriendelike skare gewees nie.

Wat was die posisie van die draadheining daar aan die Westekant toe Kol. Pienaar daar gekom het?— Die draadheining het so na vere gedruk, op baie plekke was die draadheining na vere gedruk.

Kan u net molt watter graad dit was wat...?— Ek kan nie sté watter graad dit was nie, maar hy het taamlik

vergehou/

oorgehels.

En toe Kol. Piennaar se voertuig deur die skare aan die Westekant wou inkom, was daar enige insident by my meterkart? — Ja, die het ek gesien. Sommige van die bantees het met stekke na sy voertuig geslaan, of hulle hom raakgeslaan het weet ek nie, maar ek het gesien hulle slaan na hem en na sy voertuig.

En Kol. Piennaar het uniform gedra? — Hy was in uniform gewees.

Was daar eniglets aan die pet van Luit. Kol. Piennaar — het 'n Luitenant Kallenel die goue band om en die blou 'Tabs'? — Hy het die blou band om die pet en hy het die blou bandjies op die lapelle. Hy kan maklik uitgeken word.

Dit is nie elke effisier wat dit dra nie? — Nee, dit is van 'n Luitenant Kallenel af wat daardie drag draan.

En het Kol. Piennaar net u gesels toe hy uitgeklim het? — Hy het net my gesels, ek het na hom toe gegaan.

Wat was sy vraag wat hy aan u gestel het toe hy uitklim? — Hy het vir my gevra hoe lyk die besigheid dan so onstemmig hier vandag, wat is dan die moeilikheid. So, in daardie rigting, het hy net my gepraat.

En het u hom ingelig oor die situasie? — Ek het hom gesê "Kallenel, u sien self, die posisie is govaarlik vandag hiersoe en ons het lank uitgehou".

En wat het Kol. Piennaar besluit om te doen onmiddellik na hy net u gepraat het? — Hy het toe besluit dat die manne moet aantree duarsse binnekant die polisiegronde.

En hoe was die manne opgestel, in enkole lid, of in driek of...? — Wel, hulle was feitlik nog nie klare opgestel nie, ons was behig om hul op te stel in enkel gelid toe die...

Toe die skietery plaasgevind het? — Toe

die/

•Indagnee

die moeilikheid kom.

Maar het Kol. Pienaar dadelik toe hy daar gekom het, gesê dat die manne moet nou opgestel word? --- Hy het se gesê, ja.

Nou, het enige lede van die polisie bajonette gehad daardie dag - was dit deel van hulle uitrusting? --- Ek het hulle nie gesê om bajonette saam te neem nie, en ek het werklik nie opgeleit of hulle bajonette het nie. Ek weet hulle was gewapen met daardie wapens wat ek netter genoem het.

Het u op een plek bly staan nadat u met Kol. Pienaar gepraat het, of het u beweeg op die Westelike gedeelte van die Polisiestasie? --- Ja, ek het beweeg, want ek was besig om die manne op te stel, maar ek het altyd naby / Kol. Pienaar gebly, meer of minder.

Maar u was ook besig om die manne op te stel? --- Ja.

En asgevolg daarvan, gretendeels in watter rigting het u gekyk - na die hek se kant, of was u aandag gegestig op die ry manne wat u besig was om op te stel - eer die algemeen? --- Ek het gewissel. Ek het dan na die manne gekyk, met my rug na die skare gestaan, en dan weer andersom.

En wanneer het u weer Kol. Spengler gesien. Hy het mos binne gegaan en toe kon Kol. Pienaar daarsoe en u het 'n gesprek met hom gevoer. Wanneer het u weer bewus van Kol. Spengler se teenwoordigheid geword? --- Dit was nadat Kol. Pienaar bevel gegee het dat die manne 5 rendtes moet laai.

Was hulle al klaar toe in gelid opgestel? --- Hulle was nog besig, maar hy het kort daarna gesê hulle moet laai.

U sê kert daarna het u Kol. Spengler gesien? --- Ek het gesien hy is daar by die hek aan die Westekant.

En het u enige spesiale aandag geskenk aan wat hy daar by die hek gedeen het, of..? --- Ek het nie baie aandag geskenk, om die waarheid te sê nie, want ek was besig om die manne op te stel, maar dit het my voorgeken daar of hy besig was om iemand te ondervra of andersinds om iemand te arresteer daarse, het dit vir my voorgeken. Hy was besig met iemand daarse, by die hek.

Het u opgelet of hy heeltyd daar by die hek gebly het nadat hy hierdie persoon ondervra het, of het hy weggekomen, of wat het hy gedaan? --- Hy was n slaggie weg gewees vir 'n paar minute, 'n minuut of twee of so, en toe sien ek hy is weer by die hek daarse.

Nou, toe Kol. Spengler weggaan, het u gesien of hy alleen was, of was hy van enige ander persoon vergesel? --- Daar was n ander persoon inburgerlike drag saam met hom gewees.

n Blanke persoon of n naturel? --- n Blanke persoon.

Wat ek wil probeer uitvind is dit, het jy op enige tyd opgelet of Kol. Spengler n bantoe in sy geselskap gehad het toe hy terugstap na die kantore? --- Nee, ek het op een tydstip gesien dat hy is besig om iemand daar in te trek by die hek, maar of hy inmank kanteer-toe gevat het, die het ek nie gesien nie.

In Kol. Spengler was toe blykbaar na binne, en toe het u aangegaan, en toe het u hom weer by die hek gesien? --- Ek het hom tweekeer by die hek gesien.

Tweekeer by die hek gesien. En die tweede keer, wat het by die hek plaasgevind? --- Die tweede keer het/

...van moeilikheid, dit
vrees da U
van neiseg dat K---Treas
...fusies
o s dat K
beg sib sib vd geset vd jaw
nou sib me, moeseg
efje of ge ensem sib no
et busmer me nou giese vd
ten, easies teesets et
sib vd, easies busmer tem
ape u teK
tien vd tien ten K
vd ten jaw te, moeseg
etunim tsaq n tiv seeweg
nou sib vd reew ai vd ne
soe, nou
nou te, sow neells vd te
skep reeks o sow nee---
...seeweg
mait n
...neeseg
de taw
om te teleope byt egte
sant vd eet ten bant
joh neiseg qitabt nee
en te rass, den sib vd
...ein neiseg ein te
Kex n
neesegnes n ten eet ne
mer ten K---Treas
seewt
sib vd ten jaw, tees

het die hek oopgegaan.

Die hek het toe oopgegaan, maar het u gesien hoe kom die hek oopgegaan het?—Van die bantees buitekant het daar tregtervermig ingekom by die hek, na binne toe.

Wat het u aandag getrek op die feit dat die hek oopgaan? Wat ek wil weet, het u na die hek gestaan en kyk, of was dit net per toeval dat u op daardie tydstip in daardie rigting gekyk het en gesien het die hek gaan oop en die bantees kom in?—Ek het dit net gesien, ek weet nie of dit per toeval was. nie. Soos ek gesê het, ek het sentyds na die hek gekyk en sentyds na die manne gekyk.

En kon u sien waar Kol. Spangler was toe die hek oopgaan? — Hy was voor die bantees gewees, aan die binnekant van die polisiestasie.

Ja, maar was hy nabij...?—Hulle het hem ongedruk daar.

Het hulle hem ongedruk?—Ja, hulle het hem ongedruk daarde, binnekant toe in, ongedruk.

Watter indruk het u gekry toe die bantees daar inkom en Kol. Spangler wegdruk daar. Watter indruk het u gekry wat die bantees nou besig is om te doen?—Toe het dinge baie vinnig gebeur, sien u, op daardie tydstip, ek het gedink die moeilikheid is nou hier wat die hele mense gedreig het, blykbaar, ons gaan nou aangeval word.

En toe die natuurlike by die hek inkom, wat het toe verder gebeur? — Toe het ek twee — dit was so gelukkig gebeur — ek hoer toe twee skete sees van 'n geweer van buite af afkomstig, het dit vir my gegroe.

Nou, ons sal nou verder aangaan met die skete, maar toe u daar by die polisiestasie gekom het, het u opgelet of daar enige klippe op die grasperkie was, aan

die/

die Westelike kant?---Nee, daar was dit skeen gewees.

Daar was net gras, sover ek onthou, en 'n paadjie daar,
en daar het nie instrumente daar hanggelê nie.

En toe die hek oopgebars het en die naturelle
het begin inkom, was daar enige tekens van geweld of...?---
Toe kom daar klippe en kieries en ander instrumente van die
skare se kant af na die polisie toe, word dit geslinger.

Was dit baie of min klippe wat gesgee was?
---Dit was klippe en kieries deurmekaar, dit was heelparty
gewees.

En dit het van die Westelike kant gekom?---
Van die Westelike kant.

Die twee skote wat u geheer het, die eerste
twee skote, wanneer het u hulle geheer in vergelyking met
die klipgesiery?---Dit was net, ek reken net onmiddellik
voor die klipgesiery gewees.

En van watter rigting het die twee skote
gekom - van watter kant af, van die polisie se kant af of
van die skare se kant af?---Nee, dit is beslis nie van die
polisie wat geskiet het nie, nee, dit het van die skare se
kant af gekom.

Van die skare se kant?---Ja.

As u na die lugfoto kyk, Bewyssstuk 13 wat
voer u 18, kan u missien net probeer vasstel, die Hof die
indruk gee van watter omgewing daardie skote gekom het? Was
dit van die Noordwestelike heek, die Suidwestelike heek, of
die Noordeestelike of Suideestelike..?---Dit was van hierdie
heek af, die Noordwestelike heek, na my mening, wat die skote
gekom het. Hier is die voerkant van die Polisiestasie....

DEUR DIE HOF:

Laat ek nou net sien waar u aanteen, aschließt?
--- Daarso, so, het die skote vandien gekom.

U/

U wys na die Noordwestelike hoek.

P.A.:

U se die was beslis nie deur die polisie gevuur nie?---Die eerste twee skote was beslis nie deur die polisie afgvuur nie.

En nadat die eerste twee skote gevuur is, wat u nou melding van gemaak het, wat het daarna gebeur? Wat is die volgende ding wat u geheer of gesien het?--- Ja, ek weet nie wat het daardie polisieman gedink nie, maar toe skiet daar een van ons polisie daarso - een van ons manne het geskiet.

Watter soort skote het hy afgeskiet - hoe het die skote begin afgaan?---Hy het een skoot daarso - daar het eers van ons kant af een skoot afgegaan.

Kan u miskien vir die Hof se of dit 'n rewolwerskoet of 'n geweerskoet is wat geklap het van die polisie?---Dit is baie moeilik om th se, daar was so 'n lawaai dat jy ken nie meer onderkei nie.

En nadat die eerste lid van die polisie gevuur het, ek dink dit is gesne saak dat daarna toe het...? ---Toe het daar 'n sarsie gevolg - toe het hulle geskiet.

Ten tye van die polisie skietery, waar het u gestaan? Voor die gelid, of agter hulle, of tussen hulle? ---Net voor die skietery het ek tussen die manne gestaan en die skare, d.w.s. voor die polisiemanne.

En het u gesien hoe die skare reageer het toe die polisie op hulle skiet?---Ja, ek sal u se ek het toe agter deur die polisiemanne gegaan deur die ry, agter hulle gekom, en sommige het onmiddellik na die skietery begin het, ongedraai. Ander het blybaar verward gewees, of miskien die posisie nie mooi besef nie, en het nog bly staan.

Ek dink dan die posisie is so dat die eerste

ry/

ry van die skare wat vermeedelik teen die draadheining was, hulle het onmiddellik besef wat plaasgevind het en hulle was besig om om te swaai om weg te hardloop? --- Ek sal nie so almal van die eerste ry nie. Dit is moeilik om daardie saak te beskryf soos dit daar gebeur het, maar daar het van hulle gespring, onder het weer gestaan. Die skare was baie dig gewees.

Nou, op daardie tydstip toe u sien dat die skare wou nou weggespring en party aarsel neg, was daar enige gevvaar vir die polisie op daardie tydstip? Kyk, die polisie was onder klippe gesteek? --- Ja.

Hulle het gevuur; die skare het nou begin weggespring en weghardloop. Toe hulle begin weghardloop, was daar enige gevvaar vir die polisie? --- Wel, dit is moeilik - nie almal het weggespring nie, hulle het nie almal gereageer op die polisie se skote nie.

Maar was die teestand toe die skare begin omvlieg, so gevvaarlik soos die teestand voor hulle omgevlieg het? --- Nee, dit was seker nie so gevvaarlik gewees nie.

En op daardie tydstip, het u daardie dinge besef, dat die posisie is nou nie meer so erg gevvaarlik nie? --- Ek het onmiddellik besef dat die skare gee nou geheer oor die algemeen, toe het ek begin skree hulle moet 'halt', ophou vuur, die vuur staak.

En het die polisie toe uitenidellik gestaak? --- Hulle het geheer gegoe en die vuur gestaak.

Wat is die eerste ding wat u gedaan het, Kaptein, het u dadelik buitekant die polisie perseel gegaan om te sien wie leef en wie is dood, en so aan? --- Ons het maar almal uitgegaan.

Was dit de eerste reaksie, om buitekant te gaan? --- Ja.

En na u buitekant om gekyk het, het u toe weer?

weer teruggegaan? ---Ja.

En het u opgeleit of daar enige wapens of klippe gevind het op die pelisieperceel, op die Westelike gedeelte? ---Tee was daar heelwat wapens, stekke en klippe, binne in verstrooi in die pelisiestasie, naby die draad, nie ver van die draad nie, aan die binnenkant.

En weet u wat het van daardie klippe en stekke geword? ---Kol. Pienaar het opdrag gegee dat dit moet bymekaargemaak word en ek het ook vir die manne toe daarop gestel om daardie wapens bymekaar te maak wat binnenkant in die pelisiestasie is.

Daardie dag, was enige lede van die polisie raakgegee deur die klippe of stekke wat op hulle gereen het? ---Daar was ontrent tien pelisie - blanke polisie manne wat raakgegee was.

Het jy - hoe weet u dat daar was tiem. Het u hulle name laat neem, of het hulle by u kom klae? ---Hulle het gestaan en oopmaak - een man het ek gesien het die hemp oopgemaak en die ander manne gewys wat daar gebeur het en ek het dit onder Kol. Pienaar se mandag gebring en hy het vir my gestel ek moet dienmanne se name afskrywe wat beserings opgedoen het.

En het u een van die hoofkonstabels gevra om die name te neem, of het u dit persoonlik gedaan? ---Ek reken ek het dit persoonlik afgeskrywe - daardie name van die beserings het ek persoonlik afgeskrywe.

En die man wat u so u het gesien hy het sy hemp oopgemaak, was daar enige beserings aan hem? ---Dit was Kons. Joubert van Springs gewees.

Was daar enige bloed of was dit 'n kneuswend? ---Hy het vir my 'n rooi kol op die linkerkant van sy borst gewys.

Nou, tee die klippe geval het op die polisie, het/

het u gesien of enige persoon getref is, of enige beweging maak om te wys dat hy getref is?---Ek het een seun gesien, dit is net kert voordat ek deur die manne gegaan het, het ek gesien vang hy hier na sy linkery, op die manier, en hy het so veerse gebuk soos ek nou hier staan. Dit het vir my gelyk iets het hem hier getref op die linkersy. Ek weet egter nie wie die man was nie.

Die manier wat u nou wys, u sal nie n rewolwer uit die 'helster' trek op daardie manier om so te buk nie?---Nee, hy was definitief geraak met n voorwerp. Hy was veerse gebuk gewees.

Nou, ek weet nou nie of u vir ons kan help nie, Kaptein, maar te enige tyd voor die skietery plaasgevind het.....

HOF VERDAAG:

HOF HERVAT:

HENDRIK GERT THERON n.e.e.:

P.A. vervolg:

Kaptein, wat ek wil weet is, voor die polisie gevuur het, is enige pogings aangewend om met die skare te praat, voor die skietery?---Ja, Kapt. Brummer het daar aangekom met so bietjie voor die skietery, of net voor Kol. Pienaar - n rukkie voor Kol. Pienaar daar gekom het, het hy daar aangekom.

En watter gereedskap het hy by hom gehad, of wat...?---Hy het n luidspreker by hom gehad.

Is dit - bestaand uit n 'megaphone'...?

---Ja...

Hierdie lang vorm wat voor die mond geplaas word...?---Wat verentoe wys, ja.

En weet u hoe dit werk?---Dit is n batterystel.

Batterystel?---Batterystel.

Die te neiseen is Ted
I Job sowt en moe klem
veev fren tem si tib
rein vla gneu meisey
Indep leeseev ea jed
od jed atet inley vla
om sib eis eis rego
d' eis tis riewlewer
ek---Teim mud et es
ceeev esw vla orew
mon
Dit
.....Jed

:DAADKIE TOT
:TAKEH YOH
HEDDINK GERT THERON

P.A. VRAE

Jed tunveg siatleq
eev eftaq et stek
a tem melegass vla
n --- - temet .lex
hulle was met klippe gegooi en die skare het by die hek
ingekom, was daar enige gevvaar toe die polisie geskiet
het - gevuur het?---Daar was definitief gevvaar. Ek sou se
die feit dat die skare by die hek ingestroom het, en dit het
ook gepaard gegaan met die twee skote uit die skare afkomstig,
en die instrumente, die klippe en kieries wat oor die draad
gekom het, ek dink dit was baie gevaaerlik gewees.

En in watter rigting - het jy gesien Kapt.
Brummer staan met hierdie voorwerp voor sy mond?---Ja, hy
het n endjie van my af weg gestaan en ek het gesien hy praat
binne in die ding in.

En in watter rigting het hy gewys toe hy in
die ding praat?---Na die WESTekant, na die skare.

Na die skare. Omrent hoe ver was hy van u
af? ---Hy was sekur so 20 treë van my af.

En kon u hoor - kon u die geluid van Kapt.
Brummer se stem hoor, of wat hy wel gesê het?---Ne, ek kon
dit nie hoor nie.

Kon u enigsins hoor?---Ek kon niks hoor nie.

Hoekom nie?--- Wel, vir die simpele rede dat
elke slag as hy praat, as ek sien hy probeer praat, dan skree
die skare, dan skree hulle meer, en probeer hy weer praat dan
skree hulle nog meer.

So watter indruk het u gekry wat doen die
skare as hy besig was of probeer om te praat?---Wel, hulle
was besig om hom dood te skree, doelbewus deed te skree. Hulle
wou hom nie gehoor gee nie, dit was my kanklusie van die saak /
gewees.

Doelbewus gewees?---Doelbewus deodgeskree.

Nou, toe die polisie geskiet het, d.w.s.
hulle was met klippe gegooi en die skare het by die hek
ingekom, was daar enige gevvaar toe die polisie geskiet
het - gevuur het?---Daar was definitief gevvaar. Ek sou se
die feit dat die skare by die hek ingestroom het, en dit het
ook gepaard gegaan met die twee skote uit die skare afkomstig,
en die instrumente, die klippe en kieries wat oor die draad
gekom het, ek dink dit was baie gevaaerlik gewees.

En vermoedelik het die skietery die gevvaar
afgewend?---Dit is wat ek vermoed wat gebeur het.

P.A. GEEN VERDERE VRAE.

CROSS/...

CROSS-EXAMINED BY MR. UNTERHALTER:

Captain Theron, when you arrived outside the municipal offices in Sharpeville, you saw Major van Zyl there?—Ja.

And was it on his instructions that you proceeded to the Sharpeville Police Station?—Ek het toe alreeds instruksies gehad om na Sharpeville te kom.

You had instructions to come to Sharpeville itself?—Sharpeville, ja.

But having arrived at the entrance to Sharpeville, did you proceed further towards the Sharpeville Police Station upon the instructions of Major van Zyl?—Nee. Nee, ek het nie — hy het my nie instruksies gegee om in te gaan nie.

How did it come then that you decided to go to the Sharpeville Police Station, rather than to remain with Major van Zyl at the municipal offices at the entrance to the location?—Ek het hom geste ons het gekom van Springs af as versterking, en ons wil ingaan na die Polisiestasie toe. Hy het geen beswaar gehad nie, en hy het my net geste dat ek en my manne kan nie sonder begeleiding van n Saracen die kogasie ingaan nie.

I take it then that you had received specific instructions from someone than Major van Zyl to go directly to the Sharpeville Police Station itself?—Maj. van Tonder, die Distrikskommandant van Springs, het my geste ek moet Sharpeville toe gaan, daar is moeilikheid met bantoes. Ek moet Sharpeville toe gaan.

Did Major van Tonder tell you to go to Sharpeville or to Sharpeville Police Station?—Hy het geste na Sharpeville.

Now how was it, if he told you to go to

Sharpeville,

ai nu
breid temsta temsta
is ve nu as sib sib in jed
ai grib sib ai emmid
ai nu
b sib --- flesiq sib sib
sib sib
os tades esw vH --- fia
ai nu
rood mette sa temsta
ein rood ein fib
nu nu
Hoeke
tssq vH as ysa exile
ses nu g, erste sib
seem god son ellud esma
sw 02
asw gied vH as erisa
boob mon mo gied asw
es toonqg ein mon now
.aseweg
Deli
nu
eqqitK tem asw ellud
me issb asw ,monkey i
--- fted tnumeg - jed
sib sib fib fist sib
m pasqg brissqg doo
etnemutani sib ne
b grib ne ,jed monkey
ai fdi --- fnewegls
IV REGIMENT 1944
E.A.

Sharpeville, that you then decided to proceed to the Police Station? ---Majoor van Zyl het my gesê die bantoes is rondom die Polisiestasie in Sharpeville.

So did he merely inform you that the Africans were round the Police Station without instructing you to go there? ---Ja.

Did you have the impression that Major van Zyl was in charge of the whole operation in Sharpeville? ---Ek weet nie wat ek gedink het nie, ek het net geweet dat Sharpeville val onder sy bevel.

Isn't the proper procedure, Captain, in cases like that, for you to present yourself to your superior officer and say you've now come, what are the institutions that he has to give you? ---Ja, dit is - ek het hom gesê ek is hier, ek het van Springs af met my manne gekom.

Well then, isn't it a fact the following that happened, you presented yourself to Major van Zyl as your superior officer, he then told you what he wanted you to do? ---HY het sanguineum seker dat ek wil ingaan na die lokasie waar die moeilikheid is.

You say he didn't specifically direct you to go to the Police Station? ---Nee.

And he gave you no specific instructions about what you should do in the Sharpeville location? ---Nee.

Did you not expect to receive any instructions from him? ---Nee, ek het nie, ek het gedink daar is iemand anders wat bevel het daar, 'n hoër offisier as Majoor van Zyl het ek gedink is binnekant.

Major van Zyl, however, warned you that you shouldn't go in unless accompanied by a tank - by a Saracen? ---Saracen, ja.

Did you duly proceed down the main road and/

and finally got to the Police Station? --- Ja.

Now, when you got into the area - the grass area on the Western side of the Police Station, you, in fact, found nobody superior to yourself in rank in charge of the Police Station, isn't that so? --- Bedoel u buitekant of binnekant?

I'm saying in the area to the West of the Police Station - the grass area? --- Ek het net Luit. Visser binne in die polisiestasie aan die Westekant gekry.

Did you go inside the building to find out if there was a superior officer there? --- Nee, ek het nie binnekant gegaan nie.

Now, you've told us that you expected to find some person senior to yourself in charge of the Police Station? --- Ja, ek het gedink hy sal buitekant wees.

You thought you would find him outside, but you didn't find him outside? --- Nee, ek het hom nie gekry nie.

Why didn't you go inside to find out if there was one, or made enquiries? --- Wel, Luit. Visser het my gesê hy is die enigste man hier aan die Westekant, maar is niemand binnekant in die polisiestasie nie.

So you realized very shortly after your arrival that you, in fact, were the senior man there? --- Ek het dit gou gesien, op daardie plek, daardie besondere plek aan die Westekante.

Did you understand from Lieut. Visser that in fact, in that whole area, whether inside or outside, you were in fact the most senior man there? --- Wel, ons het dit nie so gediskusieer nie. Ek het hom net gevra watter ander offisiere is hier, toe so by hy sien niemand nie.

Did you understand from that that, therefore, both outside and inside, there was no one senior to yourself?

--- Nee/

---Nee, ek het dit nie so aangeneem nie. Daar kon iemand gewees het maar daar waar ons gewees het, was ek die senior gewees vir 'n tydjie.

Captain, if you realized that you were the most senior man as far as the outside area was concerned, did it never cross your mind that you ought to go inside to find out if there was a more senior man from whom you could take instructions, or did it just not occur to you?

---Nee, ek het nie so geding nie, ek het geweet daar sal gou-gou versterkings opdaag, ek sal bietjie kyk wat ek intussen kan doen aan die toestand hier om die vrede te bewaar.

You weren't disturbed to find that there was a man not senior - you were not disturbed to find that there was no person senior to yourself there, it didn't worry you? ---Ja, dit het my ietwat bekommer, maar ek het dit aanvaar ek is nou op daardie plek die senior man, ek moet nou maar uithou daar.

The Saracen that had accompanied you, was that the only Saracen there, or did you find other Saracens on the spot? ---Ek dink daar het een binnekant gestaan toe / ek inkom, een aan die Westekant gestaan, binnekant in die polisiegronde.

Did others come subsequently? ---Ja, die ander het later gekom, saam met Kapt. Brummer het die ander gekom.

How many? ---Drie, sover ek weet.
And those three, when they came with Capt. Brummer, where were they stationed? ---Ook aan die Westekant. Hy het hulle opgestel aan die Westekant.

Am I correct in saying then that with yours there was another one, and with Capt. Brummer there was three,

so that there was in the end a total of five Saracens there is that right? ---Nee, ek dink daar was vier, want sover ek weet nog is die een wat my gebring het weer terug.

The one that you - the one that brought you may have returned, but nevertheless, while you were waiting for reinforcement, there was still another Saracen on the spot?---Ja, daar was een gewees.

You've told us that as far as you were concerned, you decided that your duty was to see that the peace was kept?---Ja, dit is die beste wat ek kon doen onder die omstandighede.

And was that in effect what you did, you moved around among the police, you had a look at the crowd, and you observed things?---Ja, ek het na hulle gekyk, ek het hulle gekyk, hulle gedrag dapphou.

Nothing special beyond that that you did during the time that you were waiting for the reinforcements?---Nee.

I take it then that you didn't try to establish radio communication with the senior officer elsewhere in the location? ---Ja, dit het ek op een tydstip gedaan, om met Major van Zyl te praat oor die radio van die Saracen wat binnekant gestaan het, dae.

When did you do that?---Dit was seker nie lank voor Kol. Piernaar se mansons gewees wat ek dit gedaan het nie.

When I asked you just now if what you were doing was just watching the crowd and so on, I presume you overlooked the fact that...?---Nee, ek het nou nie daarvan gedink dat ek dit gedaan het nie, maar ek het dit definitief gedaan.

You did it after you'd been there some time - when you'd been there about an hour or something like that?

—Nee, ek glo nie dit was al so lank gewees nie, so so n driekwartier, daar rond, was ek daar gewees. Ek kan nie die tyd definitief nou sê nie, want ek het nie so opgelet nie, maar ek was n hele ruk daar gewees.

You certainly didn't do it immediately?—

Nee.

Now, you didn't think it necessary, I assume, to use the radio to report to a superior officer as soon as you came to the Police Station?—Nee, ek het gedink, seos ek reeds gesê het, n senior offisier sal by daar die plek aankom met versterkings. Ek het daarvoor geweg.

You didn't think it was necessary immediately you came, to give a description to your superior officer of what you found there?—Ek het dit vir hom gesê hoe die skare hulle gedra, en hy kon dit sien.

You don't understand me Captain. I'm asking you whether, immediately upon your arrival, when you saw this crowd, you didn't deem it necessary to get into radio communication with your superior officer to describe that crowd to him?—Nie op daardie stadium nie.

Can I put it to you, Captain, that one of the reasons why you didn't do so was because, in fact, at that stage the crowd was not a dangerous crowd, and therefore such a report was not necessary?—Nee, ek sal nie saamstem nie. Ek sal nie saamstem dat dit is die rede waaroor ek gewag het nie. Ek het reeds gesê ek het besluit om observasie te hou, na die beste van my vermoë het ek dit gedaan, om die posisie doper te hou.

Captain, I want to put it to you that if, in fact, you'd found a serious and dangerous situation, the obvious thing that you would have done was to report

it/

it by radio immediately to your senior officer a couple of miles down the road, outside the municipal offices. What do you say to that? — Ek sê weer wat ek gesê het, en dit is dat ek het geweet daar sou versterkings kom en daarom het ek gewag. Ek het dit nie nodig gevind met my aankoms daar om aan 'n senior offisier te rapperteer nie, want ek het nie geweet waar is een nie.

You've told us, Captain, that you left Major van Zyl outside the municipal offices?—Dis reg, dis daarheen wat ek op 'n later stadium met hom gepraat het.

So that you knew that when you left the
municipal offices at the entrance to the location, the
major was available there for communication? ---Ek het nie
geweet hoe moet ek met hom in aanraking - toe ek by hom
weg is het ek nie geweet hoe moet ek met hom in aanraking
kom nie.

DEUR DIE HOF

Meen u nou u het nie geweet hoe nie, of u het nie geweet waar om met hom in aanraking te kom nie?— Ek het geweet hy sal moontlik nog by die munisipale kantoor buite wees, maar ek het nie geweet hoe moet ek met hom in kontak kom nie.

MR. UNTERHALTER:

Three-quarters of an hour later you used the radio and you spoke to him?—Ontrent so'n drieekwartier.

How was it that three-quarters of an hour later you knew that you could get into contact with him by radicon, whereas apparently you didn't know that upon your arrival at Sharpeville? ——Sien, die lawaai het toe baie erg geword by daardie tyd, en dit het vir my gelyk die draad word al platter gedruk, die skare word meer opstandig, en ek het toe vir die manne gevra hoe kan ek in kontak kom

met ✓

met Majoor van Zyl.

And what were you then told?---Toe was ek gest geset ons kan probeer om met die Saracen - die radio van die Saracen met hom in aanraking te kom.

Before that, did you not know that you could use the radio of the Saracen?---Ek het nie daaraan gedink nie.

Just answer my question, Captain. Did you know or did you not know. I'm not asking you whether you thought about it, did you or did you not know that the Saracen has a radio by means of which you could communicate with the outside world?---Ek het dit geweet, ja.

You did, so it wasn't necessary for you really to ask your junior men "How am I going to reach the outside world?" You knew yourself that the Saracen was equipped with a radion that you could use for that purpose, isn't that so? --- U sien, ek moet u so antwoord, dat in daardie omstandighede werk mens se gedagte nie altyd soos dit normaalweg werk nie as ons buitekant gesels nie. Dit is bietjie moeilik om vir u te sê wat ek alles gedink het en wat ek nie gedink het nie.

Captain, you're not surely suggesting to us that at that stage you lost your head and you didn't...?--- Nee, dit is nie wat ek voorgee nie, dat ek my kop verloor het nie.

If you hadn't lost your head - I'm putting it to you again, you knew well that there was a radio in the Saracen that you could have used to report to Major van Zyl if you wanted to?---Ek het geweet, ja.

You didn't use that radio although you knew about it, when you arrived on the scene?---Ek het eers later daaraan gedink dat ek kan mes die Saracen se radio gebruik, en toe het ek vir die manne gevra of die ding in werkende

orde/

orde is, toe het hulle vir my gesê "Meneer, gebruik hom".

That is a different thing, asking them whether it is in order, to asking them "how can I get in touch with the outside world"? — Dit is 'n logiese vraag wat ek hom sou gevra het, of did ding reg is, nadat ek hom gevra het of daar 'n radio is sees hy my gesê het.

Captain, didn't I understand you to tell me five minutes ago that the question you put was whether the radio was in working order. I understood you to say that you asked "how can I get into touch with Major van Zyl"? — Ja, toe het een van die manne dit onder my aandag gebring, dit is reg, dat ek kan mos die Saracen se radio gebruik.

So did you ask whether the radio was in working order....? — Ek het gevra vir iemand by die Saracen of die ding reg is.

And did you ask somebody else "how can I get in touch with Major van Zyl", and did that other person then say "By way of the radio in the Saracen"? — Iemand het vir my so gesê.

And do you still persist in saying that you didn't get into touch with Major van Zyl when you came first to the Police Station, even though this crowd was in your opinion dangerous? — Ek het nie onmiddellik toe ek daar gekom het nie, het ek nie met hem in aanraking gekom nie.

You've told us that you knew that reinforcements were coming. How did you know that? — Wel buitekant het Majoor van Zyl vir my geneem — hy het iets aangehaal dat hy is besig om met Kol. Piernaar te onderhandel.

Now, you waited three-quarters of an hour before you communicated with Major van Zyl? — JA, omtrent drie kwartier.

When you finally spoke to him, what did you say?

say? ---Ek het vir hom gesê dat die skare kom vir my nou baie, baie opstandig voor, en die drand word baie platter gedruk, is nou baie platter as wat dit vanoggend was toe ek hier gekom het.

Did you communicate with him, Captain, not because the attitude of the crowd had changed, but because the crowd, in fact, had got very much bigger? —Die skare het intussen nog altyd aangegroeie. Dit het my alles beweeg — die feit dat die skare besig was om aan te groei, en die groter lawaai wat daarmee gepaard gegaan het, het my beweek om later met Majoor van Zyl te praat.

But the most obvious thing that appeared to you was the increase in the size of the crowd, not the increase in the hostility of the crowd. Would that be the correct way of putting it? —Alles het toegenom, ek sit die aangroei van die skare en die lawaai van die skare het tegelyk toegenom, na my mening.

Does that mean that the hostility of the crowd had been increasing throughout the whole three-quarters of an hour that you had been there? —Die lawaai het altyd toegenom.

Just answer my questions. I didn't ask you if the noise got bigger, I asked you if the hostility of the crowd increased throughout the whole of that three-quarters of an hour? —Ja, dit het altyd meer geword.

In that case, Captain, why did you wait a full three-quarters of an hour, if you saw that hostility beginning to increase, why didn't you immediately report? —Dit het baie geleidelik toegenom, dit het nie sommer net eens so — namate die skare aangegroei het, het dit so geword.

It gradually increased in hostility? —Ja,
dit/

dit het nie sommer dadelik so geword nie. Namate die skare aankom het dit meer so geword.

A gentle increase in hostility, is that what you're getting at, imperceptibly getting worse and worse and worse. Is that what you're suggesting?—Ek kan dit nie vir u antwoord nie, hoe dit gewees het daar. Ek kan net sê dat namate die skare grotergeword het, het hulle oor oproeriger geword.

When Colonel Spengler arrived, had you already been in communication with Major van Zyl? —Ja, toe het ek al met hom gepraat, dit is sover ek onthou, ja, toe het ek al met hom gepraat.

So by that time, as far as you were concerned, you were very perturbed about the hostility of the crowd which was now very large?—Ja.

Col. Spengler arrived on the scene?—Ja.

Just before we go on to that, is it correct that at a certain period a box of cool drinks was brought into the area, the grass area, by some Africans from the crowd? —Ja.

Approximately when was that?—Nee, ek kan nie meer onthou op watter stadium dit gewees het nie, ek kan nie meer onthou nie.

Well, I want you to try. Was it shortly after you came or shortly before the firing, was it about the middle?—Ek dink dit is veerdat Col. Spengler en Col. Prinsloo gekom het.

Just a few minutes before, would you say, ten minutes before?—Nee, ek kan nie onthou nie, ek weet nie heelank was dit gewees nie.

Well, let's put it this way, it was certainly not 15 minutes after you arrived, it was later than 15

minutes.

minutes after you arrived. Is that possible? I don't know, I'm just trying to assist you?—Ek weet nie heelank nadat — ek kan nie onthou nie, ek weet net ek het gesien dit kom in.

But it wasn't immediately after you arrived?
—Nie onmiddellik nie.

You'de been there some little while...?)—Ja, ek was n rukkie daar gewees.

Now, what happened please — they brought in these — was it a box of cold drinks?—Ja, dit was n kassie.

Was it the usual box that you get at the cafe with a few dozen drinks in it, 2 or 3 dozen bottles?
—Nee, ek weet nie of daar 12 of 24 botteltjie in was nie.

1 or 2 dozen? —Ja, 1 or 2 dozen — hy was so breed en smal, ja.

It was the standard box of cold drinks with the standard number in it, would that be correct?—Nee, ek weet nie, ek sal net sê dit is n kassie met koeldrank.

Was it half full, or was it completely full...?
—Ek het die botteltjie binnekant opgelet, ek het nie opgelet of hy vol was en of dit half was nie.

Now, this man brought in this box and what did he do with it — presented it to the police? Just tell us about it?—Hy het die koeldrank daar voor die blanke / polisiemanne kom neersit op die grond.

The European policemen were just standing about, they were not yet in line?—Hulle was nie toe al opgevorm gewees nie.

I believe it was a hot day, is that not so?
—Ja, dit was warm op die 21ste Maart, 1960.
DEUR DIE HOF:

In meer oopsigte as een? —In meer oopsigte as een.

MR. UNTERHALTER:

And the men had been standing about for some little while in the sun, have they not? --- Hulle het gesit in die skaduw nie.

None was standing then? --- Nee, daar was 'n paar man wat seker gestaan het nie, daar was 'n paar man wat gestaan het.

You wouldn't call that area a protected area, would you Captain? It hasn't got lots of shady trees in the shade of which you could be protected from the sun? --- Nee, ek het nie bome daar gesien nie, maar daardie geboue het seker skadu gegee daar.

It is a fairly exposed area - it is exposed to the sun? --- Ja, sees enige ander woning is hy aan die son blootgestel.

What happened when these drinks were put down? Were they accepted, used? --- Nee, hulle was nie aange- neem daardie koeldrank nie.

Why weren't they accepted, Captain? --- Ek weet nie heekom was hulle nie aangeeneem gewees nie, maar as hulle vir my gebring gewees het, sou ek hulle definitief nie aangeeneem het nie.

May I ask why not? --- Omdat ek sou nie iets van daardie skare af geneem het om te drink nie.

You see, Captain, it seems to me, subject to anything that you say, that this was a friendly gesture made by people in the crowd to people who were exposed there to the hot sun. Now am I wrong in suggesting that to you? --- Wil u hoor ek moet vir u antwoord of u verkeerd is?

Yes, I am asking you? --- Ek dink u is verkeerd daar. Ek het dit nie so beskou nie.

Tell us why you don't agree with me? --- Ek het/

het dit definitief nie so beskou dat daardie paar bittel-tjies koeldrank deur 'n klomp polisiemanne met gebruik word, so 'n 60 polisiemanne wat ons gewees het daar ontrent nie.

Oh, do I understand then Captain, that you are saying the gesture was not a friendly one because there were five dozen policemen and there were only two dozen cold drinks? Have I understood you correctly?---Dit is nie net daareer nie.

But that is just one of the reasons. We'll come to your others in a moment...?---Ek kan nie sE...

Just one moment, don't interrupt me please, just let me complete my question, I'll ask you for your other reasons in a moment. Am I correct in understanding from you that when you say the gesture was not a friendly gesture, your reason for saying that is because there were 5 dozen policemen and there were two dozen cold drinks. That is not a friendly gesture, have I understood you correctly? ---Ek sE dat ek het dit nie beskou sees u dit beskou nie, dat dit 'n 'friendly gesture' was nie. Ek het gedink dit was 'n daad van uitstarting.

Yes, I gathered that from what you said, but I want you please to be specific in regard to the question I am putting to you. Did you think it was a provocative gesture because two dozen cold drinks were brought in and there were five dozen policemen in the area. Is that your reason?---Nee, dit is nie die rede nie. Dit is miskien een van die redes, maar dit is nie die rede nie.

That is one of the reasons you say?---Dit kan een van hulle wees.

Let us examine it first. Did it perhaps occur/

occur to you or does it occur to you now, that if these cold drinks had been accepted, there might have been other supplies forthcoming that people would have bought for the rest of the policemen, or is there anything that you can tell me, to show otherwise?--- Ek het net een kassie gesien en ek weet nie wat ek gedink het, of daar nog kom of nie kom nie.

You only saw one, but you didn't know whether others were coming or not?---Dit het nie so gelyk nie.

It didn't look like it, but you didn't know? --Ek het nie geweet nie.

For all you knew others might have been coming if this first gesture had been accepted. That is possible, isn't that so, others might have been brought?--- Dit is moontlik.

Then why, Captain, do you say that the supply of two dozen cold drinks in one box, because there are five dozen policemen there, was a provocative gesture?---Omdat daardie kassie het lank daar gestaan op die grond, in die warm son, en die ander koeldrank het nie gekom nie.

Captain, might I ask why that box stood for so long in the sun, instead of being accepted immediately and being drunk by the people to whom it was offered, who were nearby and who could have taken it if they wanted to?---Nee, dit was nie vir my gegee nie, ek kan nie daarop antwoord nie. Die manne wat dit voer gegee was sal seker daarop kan antwoord.

I'm sure you can't give what was in these people's minds and I'm not asking you that, but why I am asking you this, Captain, is because you yourself, has ventured to express an opinion that this was a provocative

act/

act?---Ek het dit so beskou.

IT might well not have been. It might have been a genuine friendly gesture on the part of people, might it not? ---Ek kan nie so st nie want/die polisiemanne daar ^{tee} so die koeldrank moet asseblief teruggaan vanwaar dit kom, tee het die skare buitekant by die hek harder geskree en hulle het geobjekteer dat daardie koeldrank moet terugbring word.

That I take it, is your second reason why you reckon this was provocative? You don't think that the reason why the crowd objected was because they resented the rejection of their friendly gesture, as if something had been thrown in their face after they were trying to be courteous. Does that occur to you as something that might have acted on the crowd?---Dit mag so wee, ek kan nie - ek weet nie wat hulle gedink het nie.

It might be so. Captain, I want to ask you a question. You've had considerable experience in the Police force. That is correct?---Ja.

You've handled many situations with crowds in your 22 years?---Ja, taamlik.

You realize that perhaps one of the greatest assets of a policeman is the use on a proper occasion, of tact and diplomacy, isn't that so?---Ja.

Did it not occur to you, when you saw this event happening, that it might have been far wiser to have accepted this hand, so to speak, figuratively throw it back in the face of the crowd. Did that occur to you?---Ek het nie gehandel met daardie koeldrank nie.

I'm asking you as the officer who was in charge, didn't it occur to you that it might have been far more tactful, and diplomatic, and useful, to have said, or

given/

given instruksiens "Let this be accepted", and not for someone to have given an order to "Take it back again". Did that occur to you or didn't it? --- Ek het nie die bevel gegee nie, Luit. Visser was oek daar by die koeldrank gewees. Luit. Visser was daar gewees en ek het dit aan hem voorgelaat om te maak sees hy wil met daardie koeldrank.

You saw that Lieut. Visser had ordered that these cold drinks be returned? --- Ek weet nie of dit hy is nie.

But I understand you just now to say so? ---

Hy was daar gewees by die koeldrank, hy het daar met die kassie koeldrank gehandel.

You assume that because he was there, that it might be him? --- Dit kan hy wees wat gese het dit moet teruggaan.

What I want to know from you Captain, is this. You were the senior man in charge. When you gathered, as I assume you must have gathered, that this box of cold drinks was ordered to be returned to the crowd, why didn't you alter that order and say "No, leave it there, accept it. If you don't want to drink it, at least leave it there". Why didn't you do that? --- Nee, ek kan nie sê hoeekom het ek dit nie gedoen nie, ek het dit net nie gedoen nie.

Didn't you think that that perhaps might have established a bond of good humour and good fellowship between the police on the one hand and the crowd, if you had been gracious about it. Did that not occur to you? --- Nee,

It didn't occur to you. Are you prepared, in the light of everything that has since happened, and the questions I'm putting to you, to concede that it might have been wiser to have accepted these cold drinks rather than to have rejected them in that way. Do you concede that

today/

today? — Nee, ek kan nie sien dat dit enige verskil gemaak /
het, daardie kassie koeldrank nie.

You are still of the same opinion, that it
was wiser to reject the gift that was given by the crowd?
— Ek sal nie sê dat dit was n wyser stap gewees nie. Dit het
net teruggegaan, die koeldrank, dit is al.

You don't express any opinion...?—Nee,
nec niks, ek het nie — Luit. Visser het met daardie koel-
drank gehandel en ek het daar niks mee te doen gehad nie,
ek het dit net gesien.

Now that is one aspect of your behaviour where
apparently, rightly or wrongly, you didn't take any steps to
try to establish a bond with the crowd? I want to ask you
something else. Did it occur to you that if you were to
central that crowd, come into communication with that crowd,
the best way to do it might perhaps be through a communica-
tion with its leaders. Did that occur to you?—Ja, dit is
daarem dat ek vir Luit. Visser gevra het waar die aanvoerder
is toe ek daar gekom het.

Did you find no leader there?—My het my /
gesê die leier is weg vir etc.

It is an interesting observation that, he
told you that the leader had gone off for lunch?—Ja.

There was no other leader who was there to
take his place while he was...?—Dit weet ek nou nie, want
toe hy vir my gesê het die aanvoerder is weg, toe het ek
aangeneem hy is weg. Ek het hom gesê hy moet kyk wanneer /
hy terugkom en my sê wanneer hy terugkom.

Did he at any time report to you that this
leader had come back?—Nee, hy het nie vir my kom so hy /
het teruggekomm nie.

You yourself, of course, were keeping a
very/

very careful observation upon this crowd?---Ja.

That was your principal duty?---Ja.

Did you look out for my leaders?---Ek het gesien iemand binnekant die draad daarde. Ek het nie met hem gaan praat nie.

You saw a person inside the fence, didn't it strike you as a bit strange that he should be there rather than among the crowd?---Ja, dit is so.

Did it occur to yourself, Captain, that if he was inside the fence, there might have been a special reason why he was there?---Ek het se gedink, ja, dat daar moet 'n spesiale rede wees.

Namely that he was possibly leading the crowd, or he was in some responsible position?---Nee, hulle het gesing daar, en dit het vir my gelyk hy het hulle laat sing daar in die een heek van die draad.

Would you say he was directing them like a conductor conducts an orchestra? --- So op die manier en dan het hy weer gepraat en dan het hulle geskree.

Captain, this must have given you at least some notion that this musical conductor was a kind of leader, didn't it?---Ja, dit het, ja.

Now I ask, in the light of that, why you didn't approach this man?---Nee, ek het nie vir hem gevra nie. Eke het vir Luit. Visser neg altyd gewag om vir my te kom se wanneer die regte aanveerde terugken.

Captain, I can't understand why you should wait for Lieut. Visser to tell you when the real leader was coming, when some apparent leader was conducting his activities inside the wire fence that you yourself, personally, saw?---Ek het dit nie gedeen nie, om met hom te gaan praat nie.

Well Captain, wouldn't it have been wiser

for/

for you to have gone up to this man and said to him "Look, you seem like some kind of a leader, let's try and co-operate to quieten this crowd"? ---Daardie skare het later van tyd so geword dat ek het gedink dit sal nou niks meer help om met een van hulle te probeer praat nie.

Does that mean that you abandoned the attempt without making even an effort, without even trying it out?--- Toe Luit. Visser nie vir my kom rapperteer het dat die leier terug is nie, toe het ek dit geles om met enigeen van hulle te praat.

So you really didn't know, as far as this conduct was concerned, whether he was a man who would or would not co-operate with you. You didn't know that?---Nee, ek het nie geweet nie. As hy wou co-operate het, sou hy na my toe gekom het.

You assumed that he would not co-operate because he didn't come to you?---Didn't come to me.

May I ask, Captain, why should he have sought you out for co-operation? It was you who wanted someone to help you?

P.P.: No, I object to that.

BY COURT:

I can't see anything objectionable in the question.

MR. UNTERHALTER:

Captain, let me just resume for a moment. According to you there was a serious situation. Correct? --- Correct.

You would have welcomed any means to assist you in the control of that situation? Correct? ---Ja.

One of the means that in fact you were waiting for every minute, was reinforcements?---Dit is my hoofsaak/

leefsaak waarvoerrek gewag het.

If it had come to your attention that there were other means also available to you, you would have used them?---Ek sou dit gebruik het.

In fact, Capt. Brummer had a loudspeaker, and was trying some other means by apparently talking to the crowd?---Ja, maar ek het nie dit gehad nie, ek kon niks probeer nie.

Captain, I'm not criticising you for not having used the loudspeaker, I'm only saying to you that Capt. Brummer was making use of that as a means to try and control the situation. You'll agree with me?---Dit is reg, hy het aan hem gebruik gemaak.

What I want to know from you is this, why didn't you seek out this additional means, namely this man who was apparently a leader. Why did you wait for him to come to you? That is what I don't understand?---Nee, ek was daar om moeilikheid te voorkom daarsse. Ek het baie dinge gehad daarsse om dep te hou, sien, nie net alleen die skare nie, ek het ook my manne gehad om dep te hou daarsse. Ek het die man daar gesien, hy het hulle laat sing, die skare, en ek het my nie veel aan hem gestuur nie.

Col. Spengler gave evidence on Friday, and he told us of some of the things that took place. I take it that you didn't do anything that would provoke the crowd? ---Ek het probeer om dit nie te doen nie.

Are you perhaps worried - were you perhaps worried that if you had gone up to this man who was inside the fence, your mere conversation with him might have provoked the crowd?---Ja, ek het gedink hulle het nou so geraas, die man sal tog nie na my luister nie nie, die skare is te opstandig, dit het ek gedink, ek moet hom maar liewers

los/

les.

You didn't think that in talking to him you would upset the crowd further? --- Nee, ek sal nie so so nie, ek het net gevoel ek moet hem maar les.

This man actually of course really had no business to be inside the police grounds, did he? It was rather an exceptional thing to find the one man inside and all the others outside, he had no business to be there? --- Nee, hy het daar niks te doen gehad nie.

Did you think that by means of this conducting of the crowd, he was in a way assisting in inciting them? --- Dit kan so gewees het, ek het miskien so gedink, ja.

In other words, his presence there, instead of assisting the situation, according to you, was making the situation get a little more out of hand. Would that be correct? --- Sal u net herhaal asseblief?

The presence of this man inside the fence was not assisting to control the situation, apparently by his conducting this crowd, he was assisting to make them even more out of hand? Is that correct or not, I'm just asking you? --- Ek weet nie wat in sy gedagte was nie, wat hy nou eintlik daar gemaak het nie, ek het hem net daar gesien.

He wasn't working the crowd up, would that be correct? He wasn't exciting the crowd? --- Ek weet nie, dit lyk vir my - hulle het geskree, partykeer wanneer hy praat het hulle harder geskree. Ek weet nie of hy hulle opgesweep het met wat hy gesê het nie.

Did you have any opinion that he was in fact inciting this crowd? --- Nee, ek weet nie...

You have no opinion about it? --- Dit kan wees dat ek so gedink het ook, ek weet nie, regtig, daar is baie

dinge/

dinge in mens se ko p daardie tyd.

Anyway, whatever you thought, Captain, you didn't deem it necessary at that stage to arrest this man? ---Ek het dit nie nodig geag om hem te arresteer nie, ek het ook nie...

Even though technically, he was trespassing on police ground?---Nee, ek het nie gedink dit is nodig om hem te arresteer daar nie.

And even though you saw that when he demonstrated towards this crowd, apparently, this crowd shouted even louder?---Ja.

Now, if he was doing these things, Captain, is there any reason at all you can give us, why you didn't? ---Ek sal u sê, daar is absoluut geen rede nie. Die kwessie is net dat ek het in my gedakte self gedink ek moet die man maar los. Ek het nie rede gehad heekom ek huis besluit het ek moet hem nie arresteer nie, ek het hem net geles daarde.

So Captain, I take it I can therefore assume that it didn't cross your mind that you'd better leave him alone because if you did arrest him, you would excite the crowd. That didn't cross your mind?---Dit kan so wees, eerlik, dit kan so wees dat ek miskien dit gedink het, maar ek kan nie nou meer sê nie - ek kan regtig nie nou meer sê wat was in my gedakte gewees nie, dit mag heeltemal moontlik wees.

Whatever it was, it wasn't so permanently in your mind, that you can remember today that "that was the foremost thought in my mind, I mustn't arrest him because I might excite the crowd". That certainly wasn't foremost in your mind?---Ek weet nie, ek het net besluit ek moet hem los.

You see, I want to tell you, Captain, you haven't/...

haven't get a clear recollection, but that was precisely the attitude of mind of Col. Spengler himself, that he didn't think at that stage that the removal of these people might inflame the crowd. So that is - I'm now putting to you what Col. Spengler told us on Friday. In the light of that you want to express an opinion in the calmness of this Courtroom this morning, that in fact your serious opinion, looking back on it, is not that if you had removed this man, you would have inflamed the crowd. Do you agree with Col. Spengler?—As ek hem verwyder het dan sou hy hulle nie verder opgesteek het nie? Dit is moeilik om te sê, ek weet nie.

Captain, I want to put this to you, it relates to the earlier question about radio communication. That in fact, you didn't remove this man for the simple reason that at that stage the state of the crowd was not so dangerous, was not so serious as to warrant any sort of action like that. Do you agree with that?—Nee, daardie tyd ken ek missien in gedagte gehad het sees u net nou gesê het, dat dit sou moeilikheid verder gemaak het, ek weet nie.

Captain, you've told us in describing the incident about the cold drinks that a lot of the police were sitting in the shade?—Ja.

Just informally?—Ja.

I want to put it to you that they could only have done that because, in fact, there was no serious threat coming from the crowd, and that that is why they were in that relaxed attitude?—Ek dink die meeste wat daar gesit het na die agterplaas van die polisiestasie waardie skadu was, is never ek onthou, nie-blankes gewees. Daar mag 'n paar blankes ook tussen hulle gewees het, ek weet nie, maar ek het gesien polisiemanne sit, en 'n paar staan.

But/

But most of the people were relaxed, they were standing at ease, isn't that so?---Nee, ek kan nie daar sê nie, ek weet nie. Ek weet nie of hulle op hulle gemak was of nie op hulle gemak was nie, ek kan nie sê nie.

Well, let me put it to you this way, they weren't assembled in a line as they were later on after Col. Pienaar arrived?---Nie se nie, dis heeltemal reg, hulle was nie se nie.

They were just standing around?---Ja, hulle het bymekaar gestaan.

Any of them smoking? ---Ek weet nie..

They might have been smoking?---Dit is moontlik, daar is baie manne wat roek, hulle het seker maar geroek.

I'm putting it to you Captain, that if they were standing round and you can't say definitely that they weren't smoking then there was by and large a fairly relaxed attitude among the men before Col. Pienaar arrived? ---Nee.

Now, you've told us that for the whole three-quarters of an hour there was a gradual increase in the hostility of the crowd?---Ja.

You used the radio to communicate with Major van Zyl before the arrival of Col. Pienaar?---Ja.

Did Major van Zyl give you any instructions, tell you what to do?---Ja.

What did he say?---Hy het gesê ek moet probeer neg bietjie aanhang, die ander mense sal nou-neu kom.

His words were really an encouragement to you rather than a specific instruction as to what to do.

Would that be correct?---Nee, ek dink dit was 'n instruksie. Hy het gesê ek moet aanhang, neg n rukkie aanhang, die ander versterkings/

versterkings sal eer 'n rukkie kom, of sal nou-nou kom.

He didn't tell you to do anything other than to wait? ---Ja.

You, yourself, accepted that instruction? --Ek moes, ek het natuurlik onder druk verkeer en ek moes maar daardie instruksie onder druk uitvoer.

I'm not suggesting Captain that you should disobey it. What I was going to say is you didn't make any counter proposal to Major van Zyl, as the man on the spot, as to what should be done? ---Nee.

So the men remained in the same groups as they were, after this radio message to Major van Zyl? ---Ja, ek het niks met hulle gemaak nie, hulle was nog daar / gewees.

Can I suggest to you Captain, that if there had been a serious increase of hostility over this three-quarters of an hour, at the end of that time you would have assembled your men into some kind of order, or into some kind of preparation? ---Om die waarheid te sê het ek later daaraan begin dink om die manne op te verm. Ek het self al daaraan begin dink later, net voor Kol. Pienaar gekom het.

The fact remains, Captain, that you did not do it until...? ---Ek het dit nie gedaan nie..

JUST allow my question to be finished otherwise we'll confuse them on the machine..? ---Ekakuus.

You, in fact, did not do it until Capt. Pienaar arrived? ---Ja.

Then you did it under orders from him? ---Ja.

Now, did you pay any particular attention to the movements of Col. Seengler? ---Nee, nie in besonder het ek hom ag geslaan op wat hy gedaan het nie. Hy is van die veiligheidstak. Hy is nie in uniform gekleed by ons nie.

This/

versterkings sal eer n rukkie kom, of sal nou-nou kom.

He didn't tell you to do anything other than to wait? ---Ja.

You, yourself, accepted that instruction?

--Ek moes, ek het natuurlik onder druk verkeer en ek moes maar daardie instruksie onder druk uitvoer.

I'm not suggesting Captain that you should disobey it. What I was going to say is you didn't make any counter proposal to Major van Zyl, as the man on the spot, as to what should be done? ---Nee.

So the men remained in the same groups as they were, after this radio message to Major van Zyl? ---Ja, ek het nieks met hulle gemaak nie, hulle was nog daar / gewees.

Can I suggest to you Captain, that if there had been a serious increase of hostility over this three-quarters of an hour, at the end of that time you would have assembled your men into some kind of order, or into some kind of preparation? ---Om die waarheid te sê het ek later daaraan begin dink om die manne op te vorm. Ek het self al daaraan begin dink later, net voor Col. Pienaar gekom het.

The fact remains, Captain, that you did not do it until...? ---Ek het dit nie gedaan nie..

JUST allow my question to be finished otherwise we'll confuse them on the machine..? ---Ekskuus.

You, in fact, did not do it until Capt. Pienaar arrived? ---Ja.

Then you did it under orders from him? ---Ja.

Now, did you pay any particular attention to the movements of Col. Seengler? ---Nee, nie in besonder het ek hom ag geslaan op wat hy gedaan het nie. Hy is van die veiligheidstak. Hy is nie in uniform gekleed by ons nie.

This/

This man that you'd seen inside the fence, did you notice when Col. Spengler arrested him, or removed him?---Berlik, ek weet nie. Ek weet werklik nie.

Apart from this one man whom you described was inside the fence, did you at any time see any other man inside the fence, directing the crowd or addressing the crowd?---Nee.

You only saw one man? ---Ek glo nie, ek dink ek het maar net die een gesien.

Now, you say that there was something you witnessed at the gate when Col. Spengler was there?---Ja.

I wonder if you could try to describe to us what you saw on the first occasion, between Col. Spengler and somebody at the gate?---Die eerste geleenthed was hy besig om met iemand te praat daar by die hek - n bantoo. Daar was n baie groot lawaai gewees daar, en ek weet nie wat het hy met die man gemaak nie. Ek glo nie by die eerste geleenthed wat hy daar was, het hy niemand ingevat, sover ek gesien het nie. My oë was nie op hem altyd nie.

Did you at any time see him physically seize anyone, in the sense of putting his arm on his shoulder or on the person of anyone and take him away?---Nee, hy kon dit gedeen het maar ek het dit nie gesien nie, want op daardie tydstip was ons besig om die parade op te stel.

At any time did you see Col. Spengler do what I've just suggested?---Nee, ek het dit nie gesien nie.

Captain, I would like you to think about it a little more carefully. I have an impression that in your evidence in chief you said that "Hy het iemand ingetrok".⁷⁶³ Now, I may be wrong in putting this ...?---Ek het gesê hulle het hem ingestoot.

Do you mean by that that the crowd...?---

---Die tweede keer....

The crowd pushed Col. Spengler? ---Ja,
terug in die polisiestasie gronde in.

I'm under the impression that you said
at some stage that Col. Spengler himself "Het iemand inge-
trek". Am I wrong in suggesting that to you? ---Ek glo
nie - as ek net kan lees, maar ek glo nie ek het slegs /
gesê nie.

BY COURT:

The witness did say "Op een tydstip sien
ek hy is besig om iemand by die hek in te trek", in his
evidence in chief.

MR. UNTERHALTER:

You heard that Captain? ---Ek het geheer wat
Sy Edelagbare sê...

Were you mistaken when you said that? ---Ek
het miskien bedoel hy was besig om 'n arrestasie te maak of
te ondervra daarsé by die hek.

Well, do you want to correct your evidence? ---
Ek veel dat ek wil dit in die oepsig wysig, Edelagbare, met u
teestemming, dat dit het voorgekom asof hy benig was om een
daar te arresteer of te ondervra. Dit is sees vir my voor-
gekom het, seker ek ontheu. Dit is nie onnooiend nie, ek
wil dit by my kerreksie voeg, dat hy iemand arresteer het
en ingemeen het daar, maar my self was nie altyd op hom gewees
nie.

Captain, there has been a description by
certain of the witnesses of what I might describe as a tug
of war between Col. Spengler on the one hand and the crowd
on the other, in regard to an African that was at the gate.
Did you at any time see such a tug of war? ---Nee, toe ek
omkyk - ek weet nie waar was my - of ek na die polisiemanne

gekyk/

gekyk het daardie tyd, en of ek na die skare gekyk het nie,
maar op een tydstip het ek gesien Col. Spengler kom in, so
half op hande en voete - so half hande en voete kom hy
terug...

That was right at the end, just immediately
before the shooting?---Ja, dit is reg.

Just immediately before that, were you
looking at the gate?---Ek kan nie onthou of ek toe na die
hek gekyk het nie.

If there had been a serious tug of war at
the gate at that time, I take it you surely would have
noticed it, wouldn't you?---As daar seis was, dan was
daar. Ek sal dit nie bewis nie, maar dit het vir my gelyk
daar was 'n argument, soort van, by die hek gewees daarse.

Captain, I'm not putting it to you that that did
did happen. I'm only telling you what other witnesses have
said to us. What I'm asking you is this, if there had been
a tug of war going on, I take it it would have been such an
important incident at that stage, indicating danger, that
you would surely have noticed that there was this tug of war,
would you not?---As ek gekyk het.

I take it every couple of minutes or so you
were looking towards the gate?---My aandag was nie altyd by
die hek nie.

No, I'm not suggesting that you concentrated
your attention on the gate all the time, but from time to
time you cast a glance in the direction of the gate?---Ja,
ek het van tyd tot tyd na die hek gekyk, ja.

You never saw such a tug of war going on?---

Nee, ek het nie gesien nie - daardie het ek nie gesien nie.

Now, you say that you saw Col. Spengler on
his hands and knees, crawling backwards, as it were from..?

---Nee/..

---Nee, ek het nie hom op my hande en voete gesien nie,
ek het net gesien hy is so gebukkend, so half op hande,
gebukkend, terug in die pelisiekant in het hulle hem gedruk.

Can you tell us how it came about that
Col. Spengler got into that position? ---Nee, ek weet werklik
nie. Die bantoes was agter hom deur die hek gewees en hy
was so voer gewees, ek weet nie.

I take it there were no guards at this gate?
---Nee, polisiemanne het ek nie daar gesien nie.

Throughout the whole period of three-quarters
of an hour that you were there, there were no guards? ---Nee,
daar was nie polisiemanne by die hek wat ek gesien het nie.

Captain, I want to put it to you that the
reason that no guards were stationed there during the three-
quarters of an hour during which you were in charge, was
because in fact there was no serious need to place guards
at the gate. Do you agree with that? ---Ek het nie gedink
om wagte daar te sit nie. Die draad was in so'n mate plat-
gedruk dat hulle ken sommer maar inkem sender dat hulle
deur die hek gaan. Ek het nie op die hek ag geslaan om
daar iemand te sit nie.

Captain, you will agree with me, I'm sure,
it would have been far easier to come into that area by
pushing open the gates and going through, than by climbing
over the fence. It's obvious, isn't that so? --Om die
hekke oop te maak as om eer die draad te klim?

Yes? ---Ja.

And if anyone had therefore threatened to
come through that gate at any time during these three-
quarters of an hour, you would have wanted to do something
to prevent it, and the obvious way to do it was to post
guards at that gate, and you didn't do so? ---Ek het nie
wagte/

wagte by die hek gesit nie, ek het die draad dopgehou.

I want to repeat what I put to you a couple of minutes ago. The reason why you didn't put any guards at the gate was because the attitude of the crowd was such that it was not necessary to do so?---Nee.

Captain, did you pay any regard to what was going on in Zwane Street, that is on the southern fence? --- Kan ek net na die plan kyk?

DEUR DIE HOF:

Miskien is dit beter as jy na Bewysstuk 13 kyk, hier aan die onderkant? ---Zwanestraat is hierdie straat?

Dis reg, ja? ---Ek het net hier van die heek af het ek 'n klomp mense gesien se staan, aanmekaar, en oorals het ek hulle gesien staan maar ek het nie daar ag op geslaan nie, ek het my meer bepaal by hierdie plek hierse.

MR. UNTERHALTER:

Do I assume from that, Captain, that you weren't seriously worried about the behaviour of the crowd on the southern side, in Zwane Street?---Wat my betref was dit een skare, want hulle was aanmekaar gewees. Ek het my net hierveer bepaal, hierse by die hoofingang, by die heefhek.

Look Captain, you knew that there were two portions of that crowd, although they were one crowd, one situate on the South in Zwane Street, and one situate in the West, opposite the big gate. That was obvious to you as the man that was in the area. Correct?---Daar was aan die Noordekant ook mense.

And there were also people on the North?--- Ja, aan die Noordekant ook.

Your duties concerned the whole of that crowd?---Heeltemal reg.

People on the North, people on the West and the/

the people on the South?---Ja.

You were paying attention to all portions of that crowd?---Ja, ek het nie ver gestap na - ek ken die skare sien vanwaar ek gewees het. Aan die westekant kon ek die skare sien aan die suidekant en ek ken die skare aan die noordekant sien.

Did you, at any time, go down to the southern side to look at the gate from the entrance into the Police Station, into Zwane Street?---NEE.

I take it, Sergeant Grobler has said this too, that no guard was posted at that gate?---Ek het nie...

The gate on the South side?---Ek het nie daar n wag gesien nie.

I'm putting it to you again that no guard was posted at that gate for the same reason, that the behaviour of the crowd didn't warrant your posting a guard to watch that gate. Do you agree?---Nee, die skare se gedrag was baie, baie ernstig gewees.

In that case, Captain, why did you not post guards at the gates on the South side and on the West side?---Omdat ek het dit nie nodig geag nie. Daardie draad, as hulle wou inkomen kon hulle hem platdruk, want hy was al feitlik plat gewees, kon hulle ingekom het sonder om die hek oop te maak.

So you reckoned that because they could smash the fence level, it wasn't even worthwhile preventing their streaming through the gate?---Hulle kon dadelik ingekom, het, as daardie geval het. Hulle sou ingestroom het want hulle het mekaar so hard gedruk teen daardie draad vas, dat hierdie voorstes lyk dit vir my was so half platgedruk.

Captain, just tell me if you agree with me.

Did/

Did you consider it was not necessary to post guards at the gate because the fence could have been smashed anyway? ---Ja, ek het gladnie die hekke in my gedagte gehad nie, ek het nie aan die hekke gedink nie.

It so happens, does it not, Captain, that when the crowd came into the area, they came in through the gate, they didn't come in across the fence, most of the crowd? ---Wanneer was dit?

Just before the shooting, the crowd that came into the police grounds came in through the gate, they didn't none jumping over the fence, isn't that so? ---Hulle het by die hek ingekom waar Kol. Spengler was, ja.

They came in through that gate because for some reason or other the gate was open? ---Iemand het die hek oopgemaak seker, ek weet nie.

And the first thing that happened was that the crowd streamed through the gate? ---Dit het ek gesien.

Yes, they didn't press the fence flat and stream in there? ---Nee, nee, hulle het by die hek ingekom op daardie stadium.

I'm putting it to you that, whatever the reason was, they came through the gate because the gate was, in fact, the weakest point in the barrier between the police and the crowd outside? ---Nee, dit sal ek nie saamstem nie, eerlikwaar, want iemand kon daardie hek oopgemaak het.

Anyway, you can't give any reason at all as to how that crowd came through that gate just before the firing? ---Nee, ek weet nie, dit het nou net dieselfde tyd gebeur wat Kol. Spengler daar was, ek weet nie wat het eintlik veroorsaak dat hulle daar ingebars het nie.

Captain, is this possible, there was a huge pressure of people against the fence, that is true, isn't

the

it/

it?---Ja.

Throughout the whole of the length of the fence?---Ja.

Is it possible that the pressure on the gate was such that when someone carelessly opened it at that stage, the people just had the support removed from them and stumbled into the police area. Is that possible?---Dit is moontlik.

Now, when that happened, apparently some stones were thrown, and some kieries, I think you said, were thrown?---Ja.

You said they were thrown fairly near the fence?---Ja, nie diep in die polisiestasie gegooi gewees nie.

What would you say, 2 or 3 feet inside?---Nee, hulle het nie almal in 'n lyn gelê nie, hulle het verspreid gelê, maar dit is nie diep agter in die polisiestasie nie, dit is hier veer op die gras rend.

Well, measuring it from the fence towards the police station building, would you say that they lay two paces from the fence, three paces from the fence, generally?---Dit is moeilik om te sê, die klippe het enige plek gele deur... .

You're quite certain they weren't at the police building?---Binnekant?

Yes, right up - new windows of the police building was smashed by stones, for example?---Die weet ek nie, die het ek nie gesien nie.

What was the maximum distance, as far as you could judge, that any one of these weapons or stones travelled from the fence into the area?---Nee, dit is vir my regtig 'n onmoontlike vraag daardie om te beantwoord, ek kan hem nie beantwoord nie.

The majority of these stones and weapons, did/

did they lie nearer the fence or nearer the police building?
—Hulle het versprei gelê, ek weet nie of dit nader aan die draad is of waar nie, maar ek het hulle daar binnekant ons gesien 18.

Now, you saw these stones come over, and then I believe you said that you heard a couple of shots, was it?
—Ja, dit het so alles gelyktydig gebeur, twee skote het ek geheer.

And you said that you heard them to the Northwest, as you pointed out on the Exhibit?—Dit is nou sees ek gese deel het daardie dag. U sien, dit was 'n vreeslike lawaai gewees natuurlik daars, en wanneer 'n skeet afgewuur word kan jy net heer daar gaan 'n skeet af, maar sees dit vir my geklink het, het dit van my linkerkant af gekom, die Noordweste, as ek met my rug teen die draad gestaan het.

Well, Col. Spengler said the same, that he thought the shots came from the North. As far as you're concerned, before you heard these two shots from the North, I take it you heard no shots before that?—Nee, beslis nie.

If there had been such shots, you would have heard them?—Ek nees dit darm seker be daardie lawaai uit geheer het, ja.

Mr. Labuschagne, the Location Superintendent, gave evidence. He said he heard two shots coming from the South in Zwane Street direction. You certainly heard no shots from Zwane Street? —Van die Suide? Dit het vir my geklink dit kom van die Noorde af, die twee skote.

Were they loud shots, would you say, or soft shots?—Ek kon heer dit is gewere of een of ander vuurwapen wat daar skiet, ek het dit bekant die lawaai uit geheer, ek weet nou nie hoe hard dit gegaan het, ek kan nie vir die Hof beskryf nie, ek kon uitmaak dit is 'n vuurwapen wat daar gevuur/

gevuur word.

Or a fairly high caliber? It wasn't a .22, would it be? ---Nee, n .22 was dit nie gewees nie.

If anything, it was a .303 or a .38? --- Dit ken n .38 gewees het of n .303, hulle maak ontrent dieselfde geluid.

Might it have been, I don't say fired by a policeman, but fired from a police weapon. By that I mean not that it was necessarily fired by a policeman who was there on the spot, but from a police revolver or a police rifle? ---Ek weet nie watter geweer het geskiet nie, of dit n polisie vuurwapen was nie, ek kan nie sê nie, maar dit was nie van die polisie wat gevuur het nie.

Now, the line of men was spread out along the whole of that Western area? ---Hulle het meer of min die hele wetelike kant gedek, meer of min.

There were a couple of Saracens standing at an angle in the northern portion of the area, and pointing in a North-westerly direction? ---Dit is reg, ek dink een in die heck.

The men were posted from approximately where that Saracen was, in a single line, all the way down, beyond the gate? ---Ja.

Would you say, Captain, that the line of men reached to the fence at Zwane Street, or not quite so far? ---U sien, ek dink daardie manne was nog besig om aan te kom, daar. Ek kan nie sê nie, dit het toe baie vinnig gebeur, en of hulle tot teen die draad by Zwanestraat aan die suidekant gestaan het, weet ek nie.

Captain are you sure about that, that they were still busy being assembled in a line when the firing started? ---Ja nee, ek is nie so doodseker nie, om die

waarheid/

waarheid te sê, maar hier by die hek waar ek was by Kel. Pienaar, daar het die manne al gestaan.

You see, I rather understood from your evidence in chief, that you said the men were not already lined up. Did you say that in your evidence in chief?---Ek dink ek het gesê ons was nog besig gewees om hulle op te stel.

You see, it conflicts with what you said to the Commissioner when you gave evidence at the inquiry. Is it possible you may be making a mistake?---Dit mag moontlik wees.

I'll read you what was said at page 259: "Tee Kel. Spengler die arrestasie uitvoer was die manne alreeds in gelid? --Hulle het reeds in gelid gestaan, ja." Now that I've refreshed your memory, do you...?---Tee Kel. Spengler...?

"Die arrestasie uitvoer, was die manne alreeds in gelid? ---Hulle het reeds in gelid gestaan, ja". AND from that I understand that all the men were lined up? Is it possible that you made a mistake?---JA, ek het die lyn nou gesien n end op na Zwanestraat se kant toe, nou kan ek nie presies sê of almal op hulle plekke gestaan het nie, maar ek het die lyn gesien, natuurlik.

You say it didn't reach to the fence at Zwane Street?---Ek is nou nie meer seker nie.

Where were you standing when the firing commenced, at the gate, or to the North, or to the South? ---Ek dink ek was na die noordekant van die hek gewees.

How many paces would you say, to the North west of the gate? --- Seker maar n vyf treë, daar rond, ongeveer.

5 Paces away from the North...?---Ja, van die/

die noordelike paal van die hek.

Does that mean that you were right at the Saracens?---Nee, ek het nie so ag geslaan waar was die Samsens van my af gewees nie, sien, hulle was verskillende plekke opgestel, ek weet nie...

I was telling you just now about a Saracen that was pointed slanting in a North-western direction in the northern portion of the area?---Ja.

About how far from that were you?---Sees ek so gestaan het was die Saracen so links van my gewees, so so 15 trees seker.

About 15 paces?---Ja, ontrou 15 trees.

And there were men close by that Saracen, in the line?---Ja.

Now isn't it possible Captain, that when you heard these one or two shots fired from the North, that they may have been fired by one or two policemen right at the northern end of the line, near the Saracens?---Nee, dit kan ek nie aanneem dat dit so is nie, dit het nie vir my so geklink het nie. Dit kan ek nie so dat dit moontlik is dat dit n polisieman is wat daar geskiet het nie.

There was, according to you, a very loud noise at that time?---Ja.

There was a great deal of confusion?---Ja.

When you saw this crowd either stumble or run into the crowds, you were very disturbed?---Ek kan nie meer beskryf hoe was ek gewees nie. Ek weet nie hoe was ek gewees meer nie.

Well, you were a bit worried, I take it?---Ek was maar dwarsoor bekommert gewees.

Is it not possible, Captain, that in the light of that whole situation, you may not be completely accurate/

620.

accurate as to the direction in the North from which these shots came?---Nee, ek glo nie ek het daar n fout gemaak nie. Daardie skots het ietwat def geklink, maar vir my het dit gekom van 'n noord-weselike rigting, en ek sal u sê, die skeet wat daarna gevolg het het 'n polisieman gevuur - die eerste skeet wat die polisiemane gevuur het, die het 'n polisieman definitief gevuur, maar daardie twee eerste skete was nie deur die polisie afgevuur nie.

Anyway, you can't be absolutely and completely sure. It may be that it came from North of the line and you may have been confused?---Nee, hy het bietjie ver geklink, daardie skote. As hy by ons gewees het sou ek dit geheer het, want daardie een skoot het ek uitgeken, dit is 'n polisieman wat daar skiet, dit is een van ons manne, daardie een enkel skoot voer die sarsie, toe het ek geweet / dit is nou een van ons manne wat nou daar skiet.

It is quite clear, of course, that whoever fired these shots, no policemen were injured by firearms?--- Nee.

Now, immediately after these two shots I understood you to say there was another shot fired, this definitely from a policeman?---Dit was van 'n polisieman.

Did you actually see the man fire?---Nee, eerlik, ek het nie gesien wie dit is nie, ek het nie gesien nie.

Now, was it one shot that you heard, or two shots?---Wanneer?

As far as the policeman is concerned? --- Hy het eers een skoot gevuur, toe het daar weer n skoot gekom, en toe die sarsie agternaar.

From which direction did this first shot of a policeman come, from the North, South, from the front of you?---Daardie het vir my gegaan hier van die Noorde, nabij/.

naby die Saracen.

I take it you didn't see which particular policeemen it was who fired?---Eerlikwaar, ek weet nie.

When you heard the shot, did you turn your head in that direction to look?---Dit mag wees, ek weet nie meer nie, ek kan nie sê nie.

You didn't, looking along the line of the policeemen, say to yourself "Oh, it must have been that one because I see that he has got his weapon pointed", or anything like that?---Nee, ek het nie seits gesien nie. As ek dit gesien het sou ek wel vir u gesê het, maar ek het dit nie gesien nie. Ek het nie gesien wie gevuur het nie.

People who came in through the gate, approximately how many of the crowd spilled over into the Police Station area? ---SEker so ongeveer 50, daarbin daardie omgewing.

There has been evidence that 100, or 150 or 200 people came in, that would be wrong?---Ja nee, dit is nie wat ek waargeneem het nie. Ek sou sê so 50 het ingekom.

A maximum of about 50?---Ja, natuurlik, die ander was teenaan agter hulle vas, die skare, heeltemal vas aanmekaar, dit het so n tuit gemaak daardie 50 wat ingekom het daarsse.

These over the boundary line at the gate and into the area, were approximately 50?---Ek sou sê 50, ja.

When that shot went off, nobody among these 50 or so fell? ---Nee, ek sal u sê die eerste persoon wat ek gesien val het, was so 'n vet hantevrou gewees, my het hier by die hek gestaan - die eerste een.

That was outside on the pavement?—Outside.

Did she fall where she stood?---Sy het net daar neergeval, never ek weet, net by die hek het sy gevlo.

It may be difficult for you to answer this, Captain, but just immediately before she fell, had she been standing on the pavement side, and then, did she receive a shot and fall there? --- Ja, dit is vir my moeilik, ek sal vir u sê ek het net - mens neem nie waar daardie tyd presies hoe dit gebeur nie, maar ek het gesien, sy is die eerste een wat my oog gevang het, wat val.

Was she facing towards you as you saw her fall?---Ek weet nie, ek het net gesien daar val 'n bantoor vrou.

She wasn't shot in the back, I take it, as far as you could notice?---Ek weet nie, ek het nie opgelet waar sy die skeet gekry het nie, want sy was - ek ken haar, want sy was dik, sy het daar by die hek gestaan en sy het eerste geval, wat ek gesien het.

Now, you say that one or two shots, did I understand you to say, come from the police somewhere to the northern part of the line, near the Saracens, and then there was a volley of shooting?---Tee kom daar 'n 'volley' - tee kom daar 'n sarsie.

You had not heard any order to fire?---Nee, beslis nie.

If there had been such an order, I take it, you would have heard it? ---Ja, ek dink so, ek sou dit seker kon heer as dit van Col. Piennar afgekom het, want hy was naby my altyd gewees, omrent 5 treë. Ek sou dit geheer sit, maar ek het nie so 'n bevel geheer nie.

In these circumstances, with Col. Piennar the man in charge, it is the proper standing order that only the senior man can give the order?---Dit berus by hem, ja, as senior man daar, en te sê 'vuur'.

You/

You couldn't have taken it upon yourself to give the order without consulting the Colonel? --- Nie selank as hy daar is nie, glo ek nie dit sou reg gewees het van my nie.

You didn't go up to him in these few minutes before and suggest to him "Colonel, I think that we ought to give an order to fire"? --- Nie, beslis het ek nie so iets gedoen nie.

He didn't invite an opinion from you or from any other officer as to whether he ought to order firing? --- Hy het my nie gevra nie.

Captain, might a stage have been reached where it was so dangerous that you might have felt that you should take it upon yourself, even though you were junior to Col. Pienaar, to go up to him and say "Look Colonel, I think that we must fire"? --- Could that ever have happened? --- Net voordat hy gekom het, het ek gevoel die posisie is gevaaarlik, ek het bang gevoel, daar gaan nou iets vreeslik oefur - dit is net voer hy gekom het - maar terwyl hy daar was het ek alles aan hom toevertreou.

You had respect for his judgment as an experienced officer? --- Ja, ek weet, hy het baie by sulke dinge deelgeneem in sy tyd, ek sal na hem luister.

Captain, I'm asking you this question because a little earlier you've told us that some of the young policemen, I think it was, came up to you and they made certain suggestions, they seemed to be frightened? --- Ja.

Did they suggest to you that they should be firing, or that you should do something about it? --- Ek weet nie, ek dink wat hulle my gevra het is "Wat sal ons doen?" - dit het daarep neergekomm, die presiese woorde kan 'n mens nie sê nie, maar dit was duidelik gewees dat hulle

was/

Lies Ney

verdien reeds sedj evig of
is al issb vd as vlaeas

.sin um dav jen
bib Ney

gaus bus erled setuin
ore ne evig of jngne ew

.sin neesbaa erlees sin
bib sh

t as rooslike rente van
in siveg ein um jen vi

listge? ---
regimb ee asw ji stedw
qu ji eist blynde Ney
assebi? .le0 et teint
faam ew jant kint? I
deg vd fabreev jen---
had jen ie ,militaries
ov jen at jib - quede
nes uellie ie jen asw
neying it wasd med cat
trekkie besoekrege
ni weesgelees egab
tqo? M

ney taffies elffji s
I kint I ,nemselfed
sneitaegua nijtree
bit dud de numm ,ji
jadz xo vanuit od
w kint ie ,sin jeev
ab ten jib - "Theeb
,sin ba ein enem n

wad voesbevange gewees.

But Captain, I'll put it to you again, do you agree that things might have reached the stage where, if Col. Pienaar had delayed, you might have taken it upon yourself to go up to him, even though he was your superior officer, and say "But Colonel, we must do something now, it is getting too hot". You might have done that, might you not? ---Ja, ek sou dit seker gedaan het, as ek dit gesien het dit word nou te warm, sou ek seker vir hem gaan vra het "Kan ons nie iets doen nie, kan ons nie maar skiet nie"? ---

But, in fact, at no stage did you do that? --- /

Nee, ek het nie.

COURT ADJOURS.

COURT RESUMES:

HENDRIK GERT THERON A.C.C.:

MR. UNTERHALTER continues:

Captain, I think that you were at the stage in your description of what happened on the 21st of March, when the firing had just started, you heard these two shots, according to you, somewhere North of the line, and then there was a volley. How long did the firing last, approximately? --- Seker van 10 na 15 sekondes, maar beslis nie langer as 20 sekondes sekter nie.

Now, when the firing started, you were actually between the line of men and the crowd? --- Ja, seker ek weet was ek tussen hulle gewees toe die eerste skot kom.

You later went round to the back of the men? ---Ja.

But as soon as you heard this firing you shouted 'Stop'? --- Ja, ek het vir hulle gesê hulle moet stop.

I/..

I take it you were surprised to hear this firing? ---Ek was tot n mate, maar ek het besef daar - ek het nie 'n order geheer om te vuur nie.

And you didn't expect to hear that firing at that particular moment? ---Ek sal sê ek het nie verwag dat daar sal gevuur word sender dat daar 'n order gegee word nie.

In the same way as you wouldn't have expected to hear firing five minutes before or ten minutes before? ---Ek het dit nie verwag vyf minute voor dit nie.

Now, the firing didn't immediately stop when you shouted stop? ---Nee, nie onmiddellik nie, dit het nie onmiddellik opgehou nie.

Would that be because your command had not been heard by the men? ---Ja, dit kan wees.

Might it have been that despite your orders the men were in such a frame of mind that they determined to disobey your order? ---Ek sal nie dit sê nie, ek dink as hulle geheer het 'n offisier sê stop, dan sou hulle gestop het, as hulle dit geheer het.

You didn't see in which direction - you knew that they were firing in a westerly direction? ---Ja.

You didn't see specifically into what part of crowd the firing was being directed? ---Nee, dit het my gelyk die meeste word na die Westekant geskiest.

Do you think, Captain, that the intrusion of this 50 people into the police grounds, was what started the firing off? ---Dit kon medewerkende faktor gewees het.

Together with the fact that somebody fired right at the top of the line, and it might have triggered the whole thing off? ---Ja, en dit mag ook wees die klippe wat oorgekom het, kon ook dit veroorsaak het.

I understand that not a single person from among/

among the crowd was found in the police grounds, either wounded or dead, is that correct? ---Ja, ek weet nie van een nie.

Which means that of that approximate number of 50 people who had come through the gate, not one of them, so to speak, fell in his or her tracks as he came through that gate? ---Nee, daar het niemand binne geslaan nie.

I suppose you can offer no explanation in regard to that? ---Ek kan werklik nie sê nie of op hulle gevuur was, moontlik was van hulle raakgeskiet wat buitekant eers gaan val het, nog ken wegkom verdat hulle geval het, ek weet nie wat het daar eintlik gebeur nie, maar beslis het niemand binnekant geslaan nie.

Now, did you notice the kind of weapon that was used for firing? ---Ja.

These were rifles, I take it? ---Dit was Sten-gewere, .303 gewere en die rewelwers.

Now, when you say that Sten guns were used, do you say that because you saw the Sten guns in action, or heard them fired? ---Ek het hulle gesien, ek het hulle gesien ook, die manne staan met hulle daar. Ek het hulle gesien vuur ook.

I'm not challenging you on that, Captain, but I think there was some evidence that you gave in connection with the Sten guns at the inquiry. At the bottom of page 268 you were asked how long the firing went on, and you said "Volgens my gedagte daar geregistreer het daardie dag, moet ek sê dit was beslis nie langer as 20 sekondes gewees nie". You said that? ---Ja, ek het so...

And then you were asked whether the machine guns - whether there were machine guns on the Saracens, and you said "Browning and machine guns", and you were asked

if these fired and you said they did not, and then you were asked this question: "Het van die Stengewere geskiet? ---Die Stengewere het nie geskiet nie". Then the next question is "Was die stengewere ook in dieselfde linie gewees as die ander manskappe met die .303? ---Hulle was ook in dieselfde linie gewees", did you say that? --- Ek wond of daar nie feut gekom het met die Browning masjiengeweer wat op die Saracen gemonteer was nie. Ek dink ek was gevra of die Browning geskiet het?

Yes, you were, and you said "Die het nie geskiet nie". Then the next question was "Het van die Stengewere geskiet? ---Die Stengewere het nie geskiet nie"? --- Nee, daar moes ek daar seker n lelike feut begin het om dit te merken want ek - dit was gisteren, net onmiddellik na die skietry, nadat ons buitekant gewees het, was dit vastgestel hoeveel man meer of min geskiet het, en waarmee hulle geskiet het, so die Stens het definitief geskiet.

So if you said this, then you said this in error? --- Daar is n feut begin daarde, die Stens het definitief gevuur.

It wasn't a mistake you were making when you gave this evidence, because you haven't been observing closely enough what was happening? --- Ek het nou nie gesien die man wys die ding nie, maar ek het hom geheer skiet, want hy skiet op mekaar, die skete, ek ken heer dit is n Sten wat skiet.

Captain, is it possible that you now acknowledge it is a mistake in the light of the information you get after the firing when you took a report and you then heard that seven men had fired with Sten guns, so you then realized that Sten guns were used? --- Dit kan ook wees, maar hulle was definitief gebruik. As ek voorheen gesê het hulle was/

bissie nev ons berlik oor my
"Joh" : soeksaap sien bediening
tekinne sien jem swerwag
al nie swerwag nie sien self
s. sien tem oogvalskam "Joh"
ns nev self , "sweweg ekself
self sien tem jed moeke self
sien swerwag nie self
sted tekinne dantwag
nev , say
I self meht . "sien tekinne
s self--- tekinne swerwag
s self is seem tekinne , self
- Ek knew next to nothing
ane Japan , vrygoed sien
vrygoed van lseveend lets
lets self os , jed tekinne
V li es
twele n af read---Prote
. TUVVOG YOG
new ji
bed , "sensibele sien swerwag"
new jedw dynens tleselof
n baib self swerwag self
self , "sensibele tekinne
. Joh
tartqas
n s af ji gabelwag
xit self tegelyk tog net
nom nevera tant bried
"s nej2 tant berlike
tekinne sien self

THERON/

817.

was nie gevra nie, dan het ek 'n fout begin, maar hulle
was gebruik gewees.

You see, Captain, I'm putting these
questions to you, not to suggest that you were untruth-
ful, I don't suggest that at all. In the confusion of
what was happening anyone could make a mistake. I'm
putting it to you to suggest to you that perhaps your
powers of observation are not as - are not of the best.
Would you perhaps agree that perhaps you don't observe
detail as clearly as other people would? ---Ja, ek sal dit
teegee dat op daardie dag sou ek dit nie miskien so goed
onthou het, alles nie.

Or have seen everything as clearly? ---Ja,
ek weet nie, ek sal s' dat mens kan natuurlik nie alles
raaksien nie, onder daardie omstandighede.

In the light of that, Captain, won't you
perhaps admit that your observation was perhaps at fault
in regard to the Sten gun, your observation was also
perhaps at fault in regard to the direction from which
the first two shots came. Isn't that possible? ---Ne,
daarvan kan ek nie - sees ek dit geheer het, het dit van
daardie rigting afgekom, dit is nie moontlik dat - dit
het nie van die teenoorgestelde rigting gekom nie.

Now, I suppose it would be correct,
wouldn't it, to say that when you saw what was happening,
with this firing, and people falling, and turning around
and running away, you were horrified? ---Ja, ek was ont-
steld tot 'n mate, sal ek s'.

Your feelings as a human being were
affected, I mean that goes without saying, surely? ---Ja.

In fact, you put it in a rather eloquent
way, if I may say so, at the inquiry, page 274, you were
asked/

asked if you directed your attention towards the wounded and the dead, and you said "n Mens is darm n mens", I mean, we wouldn't have to argue about that, isn't that so? ---Ja, enige mens sou sleg gevoel het daarso.

I want to put it to you, Captain, that you really felt that way because your attitude was this, that perhaps this crowd had been mowed down and shot at when it wasn't really justified. What do you say to that? ---Nee. Nee, ek sal anders vir u sê. Ek het gevoel - daar het baie mense gelê die dag, dit is die eerste maal in my loopbaan wat ek soveel mense dood gesien het, gelyk.

Captain, to go back for a moment, were you aware that there were police stationed in Zwane Street? ---Is dit aan die Suidekant?

The South side, yes? ---Ek dink ek het daar polisie by die deur gesien, van die polisiestasie, aan die Suidekant.

Uniformed men? I'm talking about outside in the street, were you aware that there was a group of policemen outside the police station, in Zwane Street, to the South? ---Nee, ek kan nie onthou daarvan nie.

No report was given to you that such police were there? ---Nee, niemand het vir my so kom rapporteer nie.

You didn't yourself notice any police in Zwane Street? ---Nee, sover ek vandag kan onthou het ek hulle nie gesien nie.

Anyway, the firing stopped and immediately you went to the assistance of the wounded, you and the men? ---Ons het gegaan, ja.

Col. Pienaar gave an order in regard to the weapons and the stones that were lying about in the grass plot inside the station grounds? ---Ja.

Did/

Did he give the order to you? --- Ek het vir my gesê, ja.

What steps did you take to carry out the order? --- Ek het vir die manne daar in die algemens gesê, reken ek, dat die wapens moet bymekargemaak word, die wapens wat daar is binnekant, moet bymekargemaak word. Ek glo nie ek het met 'n besondere persoon gepraat vir sover ek weet nie.

And did the men themselves then start picking up these sticks and kieries er...? --- Ek het gesien van die manne tel veerwerpe daar op.

What about the stones - did Col. Piekaar instruct you about the stones, whether they were to be picked up? --- Alles wat binnekant is moet opgetel word.

Whom did you see picking up these stones? --- Ek het van die manskappe gesien optel, ek weet nie, ek het nou nie ...

There was nobody supervising the picking up to make quite sure that the job was being done? --- Nee, ek glo nie, ek glo nie daar was - miskien van die sersante wat daar teenwoordig was, die kan ek nie sê nie.

It may be, but you don't know? --- Nee, ek weet nie.

You don't know what happened to these things when they were picked up, did you see them again? --- Nee, ek glo nie ek het hulle weer gesien nie - moontlik het ek hulle agterna gesien in die Polisiestasie op Sharpeville, agterna, maar ek het nou nie ag geslaan daarop nie, ek het net die bevel oorgedra dat hulle moet opgetel word.

Were there many very small stones as well, that you may have noticed? --- Ek weet nie, dit mag wees, maar ek het nie ag geslaan op die klippe wat daar geleë het, van watter/

watter grootte dit was nie. That some of them would be described as Mouimes, we've heard evidence of what was picked up, and I will show you Exhibit 36. Do you see the size of them?—Ja, ek sien. Die grootte van die stene wat hier

Some of them are exceptionally large, aren't they?—Ja, hulle is, maar daar is seker kleineres ook. Ek moet sê ek het so min of meer so 'n gtuette sees daardie een op die regterhand, het ek binnekant gesien is?

You saw stones of that size?—Ja.

Did you see any stones very much smaller than that? —Hulle was verskillende grootte, hulle was verskillende grootte.

Would you say that there were many stones much smaller than what you see in Exhibit 36?—Nee, die kan ek werklik nie sê nie, ek het nie so opgelet nie, ek is jammer.

Now, the injuries that you noticed, I think you described it in your evidence in chief, was a red bruise on the left side of the breast of one of the policemen?—Ja.

Did that appear to you, if you can express a view, to have been caused by a very large stone or a small stone, is it possible for you to say?—Beslykwaar, ek weet nie hoe groot moet daardie klip wees om daardie merk te maak nie, ek weet nie. Ek het net so 'n reei kel gesien.

Did you yourself personally take the names of the people who reported to you...?—Ek het hulle persoonlik afgeneem.

In addition to taking their names, did you take a description of their injuries?—Nee, net van twee - twee man wat saam met my gekom het.

If you didn't take the description of the injuries, did you ask them to show you where they were injured?—Ek het hulle nie gevra nie, sommige het gewys uit hulle eie uit.

I take it that none of them could be described as having been seriously injured? --- Nie een nie.

It seems remarkable, Captain, that with this long line of people so close to the fence, and with these very large rocks that you see in Exhibit 36, that there should have been comparatively minor injuries suffered by the police. Can you make any comment on that? --- Nee.

Now Captain, I'm not sure, did you say in a portion of your evidence, when answering questions by me, that a portion of the crowd was sitting? --- Van die skare buitekant?

Yes? --- (Before reply) Do you remember, when I was questioning you about the cold drinks, you were saying that some of the policemen were sitting in the shade. Now, I understand that you said that a portion of the crowd were also sitting, my attorney tells me that? --- Nee, ek twyfel daaraan - ek twyfel of ek dit gesê het dat van die skare gesit het. Ek het van skaduwee gepraat.

One small point, you did tell us that Capt. Brummer addressed the crowd through the loudspeaker, to the West? --- Ja.

Is that all that he did, to talk to them through the loudspeaker to the West? --- Ja, dit is wat hy gedaan het.

No other - nothing else that he did? --- Nee, ek het hom niks verder gesien nie.

You see, at the inquiry, I think that your evidence was that he addressed them on the South side. If that is so, were you mistaken in your evidence? --- Nee, het ek nie gesê hy het na die Suidkant toe gestap miskien nie? Dit is wat ek bedoel het, hy het daar na die Suidkant toe gestap van my af weg, met die luidspreker.

I'll/

I'll read to you what is recorded here, at page 290 - at the bottom of page 289 where it starts: "You thought the main danger, if there was danger, was from the West because there were more people there, I take it - more people on the West than on any other side? -- Daar was moontlik meer mense aan die Westekant, dit kan ek nie nou onderskei nie want dit het vir my gelyk die Suidekant het net soveel mense as aan die Westekant". Do you remember saying that? --- Ja.

"But you...? --- Maar die meeste lawaai was aan die Westekant"? --- Ja.

"Can you give any suggestion, Captain, why Captain Brummer, in that case, went and addressed the crowd on the South side? -- Hy het dit op sy eie initiatief gedoen". "Are you not prepared to explain his actions? -- Dit moetky ken sê". "VOORESTER: Was dit die enigste poging wat hy gedaan het om die skare toe te spreek? --- Wat hy gedaan het". "Veersitter: Aan die Suidekant? --- Ja". "Hy het nie byvoorbeeld daarna probeer aan die Westekant nie? --- Hy het begin praat nadat hy ontrent 15 treë van my af weg is, nog op die Westekant, het hy na die Suidekant gestap. Soever hy gegaan het het hy gestap"? --- Ja, ek het nou ook gesê dat hy het na die Suidekant toe gestap, weg van my af na die Suidekant toe.

I want to read to you what you said at the top of page 289. You were questioned as to whether Capt. Brummer took ever from you: "Didn't he take ever from you? -- Die posisie was daar gewees hy het die luidspreker gevat, hy het nie van my af oorgeneem nie. Hy het die luidspreker gevat en na die Suidekant gestap en oor die luidspreker gaan praat met mense aan die Suidekant". "Oh, that was the time you'd spoken of, when he tried to address the crowd

on/

on the South side? ---Ja, toe was hy ontrent 20 treë van my af, toe hy gepraat het". Now, it seems to me that it is quite clear that what you were saying is that he was addressing the crowd on the South side and pointing towards them. Now, are you mistaken in what you said then, or are you mistaken in what you said today? ---Sien, dit was nie so aan my gevra nie. Hy het tweekeer probeer - wat ek gesien het, wat hy probeer praat en elke slag skree die skare vir hem deed. Die eerstekeer wat ek hem gesien praat het was toe hy sowat 20 treë van my af was aan die Westekant, toe het hy gaan staan. Toe het hy verder aangeslap na die Suide toe en toe het hy weer gepraat.

Is it possible that here again you may not have been observing very closely and you haven't got a good memory for the detail? ---Ja, dit kan so wees, maar sees wat ek hem nou sien stap, hy staan stil so 20 treë van my af, ontrent 20 treë weg is, en hy probeer praat, en hy stap weer aan na die Suidekant met daardie luidspreker van hem.

Was it pointing in a southerly direction, talking to the people? ---Ek weet nie hoe het sy lyf gestaan nie, ek kan nie sê nie.

Just one last question, it si quite clear that up to the time that the crowd poured in through the gate, there had been no stones throwing whatsoever? ---Nee, dit is waar.

As a man who was on the spot and saw everything that was going on, can you say whether something must have happened at the gate to make the crowd start throwing at that particular time? ---Nee, ek weet nou werklik nie. Ek kan nie sê wat hulle gemaak gesui op daardie tyd-stip nie, ek weet nie.

N.y/

8

--- Fabia n'ye gonya ne
ter testes u' lek'ebi
tsw tadt yas'et etimp'at
ne bwele edt yas'et
ste ,waw .ment abravet
yemate te ste 'ken maitake
te 'ken m'ay te 'ken
n'jew ,ted mete 'ke taw
.besh med rir etek'e
wea yd set asw fed taw
ta yd fed set ,m'ak'et
set abe sit as qata
q' j' al
y'iv'reads need p'ave p'ave
steb edt tel y'iv'm'et beap
teia u'el med x' taw asse
t OS t'ettme ,la yd hav
eib an n'ya t'ew qata yd
.med hay
j' ti asw
-testes q'ed et yas'et
.ein za ein u'el x' ,ein
ne tant
ant smit edt et qu t'adt
on need had stek' ,etek'
•.issw at j'ib
m' s' al
le baleg asw t'adt yas'et
ts bennq'ed ave t'aw
t'siq t'adt ts bennq'et
taw za ein u'el x' .ein
.ein t'ew x' ,ein qata

May it have been that the crowd saw something
happening at the gate that angered them, and because of
the anger they then started to throw? ---Dit kan wees, ek
sal heeltemal toegee dit kon so gewees het, ek weet nie.
MR. UNTERHALTER NO FURTHER QUESTIONS.

BESKULDIGDE NO. 1: GEEN VRAE.

VERHOOOR DEUR BESKULDIGDE

KRUISVERHOOR DEUR BESKULDIGDE NO. 3:

KRUISVERROEP DR. BLOM
Is die kaptein seker dat die skare wat daar
by die polisiestasie vergader het, almal hulle stekke of
kieries opgelyig het?---Nee, nie almal nie.
---Die wat kieries?---

Maar daar was party van hulle wat kiereks..?—
Ja, ek het gesien party van hulle het die kieries in die lug.
ja.

ja.
Kan u asseblief na Bewyssstuk 13 kyk, dit is
die foto wat die skare daar aandui by die polisiestasie. Na
u na die foto gekyk het, u kan my miskien een van die persone
wat daar is in die skare, wys, wat sy hand in die lug het?
DEUR DIE HOF:

DEUR DIE HOF:

DEUR DIE HOF: Ek dink ons sal 'n vergrootglas nedig hê..?----
Ek weet nie, dit is baie moeilik hierse vir..

Ek weet nie, dit is baie moeilik hierse vir..

Ek weet nie, dit is baie moeilik om
Ja gaan aan, jy kan nie persone met die
hand in die lug sien en...?—Nee.

BESWULDIGDE NO. 3:

BESKULDIGDE No. 3:
See daar miskeem in hierdie foto, Bewyssstuk
13, persene wat hulle kieries in die lug het, miskeem u see
dit daar gemerk het?---Nee, ek kan nie dit met my blote oë
onderskei nie.

V_anaf die kantore tot by die polisiestasie,
u het alreeds gesê dat u het groepies daar teëgekom. Het
u nie miskien onder die indruk verkeer dat die groepies kon
miskien vir julle aanval sê? --- Nee, hulle het my nie daar-
die indruk gegee nie.

Topic /

soek ti van

tant sny ons dat ja baie gesig
bevrees dat jy self ook ons
dit soeket lamelied en

WITSTROK OM INTRUSSIE

WITSTROK NO. 1: GENE AR

WITSTROK DURF BESETTI

is die self

stevemanssiesq wist

---Sted giesege seintre

want dit sou die

soeket gesigterdienst

te van ons, tuisen

van u ken dit en quata

straat sib jaw oef sib

tot hou oef sib en

straat sib si al wat jaw

: HOU DIE RUM

dat ik dus al vir my

ind si jib ein jaew

say st

---Nee

soek gyl sib si baan

? HESUNDIGDE NO. 3:

---Sib

...sin fekete

lang V

...sin al sib

st baag aberla jed u

tebae neliain sin u

sin sifit xiv neliain

sin segeg neliain

tan de oor hok te .sin

---Nee

Tee u net daar by die kantore ingery het,
was u nie toe bevrees dat hierdie skare sou miskien
moeslikheid bring met u nie, of met u baklei nie? ---
Ek was miskien daarveer bevrees, hulle het voor ons
voertuie ingespring en die duime in die lug gewys en
'Afrika' geskree. Ek kan nie sê wat hulle wou doen nie.

Het u nie geweet dat op die 21ste Maart,
1960, daar sou mense wees wat by die polisiestasie sou
gaan en hulleself daar op te rig nie? ---Ek het seits
geheer, ja.

Tee u die mense daar by die polisiestasie
aangetref het, u was toe nie seker of u het daardie insi-
dent verbind met die informasie wat u gekry het? ---Ja,
ek het die twee verbind, ja.

U het alreeds gesê dat tee u by die eerste
skare daar verhygery het, d.w.s. by die kanteer, die skare
se houding was tot 'n sekere mate sleg gewees, maar nou wil
ek weet, as dit die feit was, waarom het julle toe dan so
bevrees geword, hee meer julle in die lekasie gery het? Maar
in-die eerste instansie was julle nie bevrees vir die eerste
skare daar by die kanteer nie? Wat het u bevreesheid versleg?
--- Dit is die geaardheid van die skare - die houding van
die skare by die polisiestasie, dit was heeltemal anders as
die van die mense in die straat.

Dink u dit sou baie raadsaam gewees het, na
u die houding van die skare daar gesien het, dat dit sou
beter gewees het vir u om daar by die enigste plek daar u
kan te parkeer sonder om seentoe te ry waar die skare daar
vergader het, d.w.s. by die polisiestasie? ---Nee, dit sou
nie beter gewees het nie.

Ek het u heer sê dat daar was 'n sekere persoon

daar/

... wat ons oor oor die gesprek
van u eet. --- Wat tog nie
die gevreesde set een u sowat
n tem gemaak biedlikeens
veervlae neim sowat mi
b die gevaarlike gesprek sien nie
en mi. --- Gevalle 'snitla'
in u tel. --- Wat tog nie
sowat eenvoudig nie. Oop
die taab llesellus moe pass
--- At, teenoor
u eet
set sowat u, ted teruggaa
dat eet jem blyderyt jnob
blyderyt eentj eet jem die
na jem. U --- Wat tog nie
ted vrygelyk vryblyderyt vryblyderyt
daar in jem sowat gemaak en
jiet eet dit as, teenoor die
vryblyderyt een, blyderyt gevreesde
vryblyderyt stasie eet mi
teetjai eet vd vryblyderyt vryblyderyt
blyderyt eet at dit ---
blyderyt eet vd vryblyderyt eet
eet si eenvoudig eet nav eet
dit is duit. --- Wat tog nie
die eet nav gemaak eet u
so s uit jem aseweg vryblyderyt
me tebnes vryblyderyt et mi
vd .a.w.b., ted vryblyderyt
ein jem aseweg vryblyderyt eet
bed u tel mi

daar wat mense laat sing het? ---
Die instruksies wat ek gekry het was soos
ja.

Tee die persoon die skare laat sing het,
het die skare geheersaam? - Met ander woorde, het hulle
gesing? --- Daar het mense gesing ja, van die skare het
gesing. Partykeer het hulle weer gepraat ook.

Wat ek nie kan verstaan nie, na u die per-
soon gewaar het wat die skare laat sing het, waarem het u
nie die persoon genader en met hom n gesprek gevoer nie,
ondat ek dink u was onder die indruk dat dit een van die
leiers was? --- Nee, ek was nie onder die indruk dat hy die
leier was nie, hy mag een van die leiers gewees het, miskien,
maar ek het besluit om nie met hom te praat nie.

Nou, as die werklike leier teenwoordig
was daar, sou u met die leier n gesprek gevoer het? --- Ek
sou seker, ja, want toe ik daar gekom het het ek gevraag
gedoen waar hy is.

Kan u nou verduidelik waarem dat u aandag
meer gevestig was op die skare wat op die Westekant van die
polisiestasie gewees het, as ^{die} aan die Suidekant van die
polisiestasie? --- Daardie skare was vir my n mistjie meer
as die aan die Suidekant en die meeste lawaai was ook daar
gewees..

Sal dit reg wees as ek dit aan u so stel
dat toe u Springs verlaat het, u was - u het sekere in-
struksies gekry vanaf die Distrikskommandant? --- Ja.

Kan u misken net verklaar wat die instruk-
sies - was u en andere gesê dat as u onmiddellik hier kom
op n ^{sekere} stadium, u moet die skare daar uitneksaar maak,
of wat was u instruksies? --- Nee, ek het nie sodanige in-
struksies gekry nie.

Het u enige van die pligte wat aan u gegee
was?

was - u instruksies, gedeen hier op Sharpeville, daardie dag? --- Die instruksies wat ek gekry het was om na Sharpeville te kom, en ek het gekom.

Het u net daar by die polisiestasie dan gestaan? --- Gestaan? Ek het geleop oek.

Ek sal u so waaren stel ek die vrae. Ek stel die vrae aan u omdat u het nie met die skare daar n gesprek gevoer nie, met hulle gepraat nie, en u het nie met die leiers van die skare gepraat nie, dit is waarem ek hierdie vrae aan u stel, wat het u werklik gedaan nadat u hier aangekom het? --- Ja, ek het die Hof al gesê wat ek gedaan het, ek sal dit vir hom weer so, ek het probeer die vrede bewaar tussen die polisiemanne en tussen die skare.

As n persoon vrede probeer te bewaar, dan daardie persoon, soos ek dit aanneem, sal die persoon met een van die groepe daar n gesprek voer. Het u dan die vrede bewaar deur met die polisie n gesprek te voer, of met die skare en deur met die skare n gesprek te voer? --- Nee, ek het nie gesprekke gevoer nie, ek het net dophou dat hulle nie aan weerskante iets doen wat verkeerd is, wat ken moeilikheid maak nie.

Ek verstaan dat Kapt. Brummer het met die skare deur n luidspreker gepraat. Is dit so? --- Ja.

As n personeur n luidspreker praat dan staan hy hier by die Hof, en as ons miskien by die hoofstraat staan, sal die persoon wat daar staan by die hoofstraat kan hoer wat die persoon so deur die luidspreker, wat hier staan by die Hof? --- Dit is moeilik, dit hang af hoe sterk daardie luidspreker is en hoe stil dit is in die omgewing seker, ek weet nie.

Die tydstip toe Kapt. Brummer besig was om deur die luidspreker met die skare te praat, ek stel dit

aan/

ben , seiaurjasi u - aw
w aekauitjani eiD---fak
ted is no emel ej elliv
en u teH
M PassatG--- Tnaatay
u Iaa dH
shme u nsa esiv eib leja
tem , ein reeveyg merqeq
esiva eib nav eriel et
ted faw ,lets u nes. esiv
ted ie ,st---Tted meroy
teew med xiv tib Iaa is
ennamerialeq eib meant
req n sa

de sees ,neesareq eibzab
taab egeeq eib nav noo
tieg eib tem tweb naawed
na eib tem rieb me esiva
reeveyg enmerqeq ein jw
etel etnaarreew nas ein
,ein nsaam benni
Jarev nH

rekerqabil n tweb esiva
req n sa

teH eib yd reid yd naats
eq eib Iaa ,naata jaats
eib faw reid naa jaats
eH eib yd naata reid faw
qabil eibzab nreja ood
teew ne ,reide aniwye
abyt eH
tem rekerqabil eib tweb

aan u dat dit sou baie makliker gewees het as u oek naderge-
kom het om te heer wat hy s8, maar nou s8 u u het nie ge-
heer wat die Kaptein ges8 het deur die mikrofoon nie---Hou
wou nie heer wat hy ges8 het nie. Hy het ges8 wat hy wen,
seker, ek weet nie, ek het nie belanggestel in wat hy
ges8 het daar nie want my aandag was by ander dinge bepaal.

Waar het Kapt. Brummer gestaan terwyl hy
net die skare daar gepraat het. Was hy op die grasperk
of was hy langs die venster van die gebou van die polisie-
stasie, of was hy in die middel, of waar was hy - waar het
hy gestaan? ---Hy het taamlik naby die skare gestaan, never
ek onthou, maar hy was nie by die venster van die polisie-
stasie nie.

U het alreeds ges8 dat - ek sal dit so stel -
dat daar twee redes is wat veroorsaak het dat die polisie
met skiet, d.w.s. na die mense daar na die mense daar in
die hek ingekom het, aseok na die klippe gegooi was. Kan
u nou s8 wat het werklik vir die polisie gemaak skiet? ---
Dit is die redes daardie, seker, never ek weet. Daardie
mannetjie wat geskiet het, natuurlik, hulle het missien besef
hulle het in groot gevnar verkeer daar en die enigste uit-
weg daar is om te vuur?

Kan u missien verklaar na hoeveel sekondes
of minute was die klippe gegooi vanaf die skare, d.w.s. na
die twee skote wat van die Noordweste kant van die skare, sees
u ges8 het, gekom het? ---Daardie dinge het so gelyktydig
feitlik gebeur dat mens kan dit net nie by n sekondewyser
vasstel nie.

U het alreeds melding gemaak van die persone
wat doodgeskiet was, wat daar ges8 het in die omgewing daar.
Het u missien ander persone gesien in Zwanestraat, wat
geskiet was, wat alreeds dood was? ---Nee, in Zwanestraat...
DEUR DIE HOF: Bit wi s8 die Suid? ---Nee, ek het nie
daar/

daar mense gesien sover ek onthou nie, nee.

As u missien na die beskuldigdes wat nou voor die Hof hier sit, kan kyk en sê of u missien onthou of u een van die beskuldigdes daardie dag gesien het?

DEUR DIE HOF:

Dit is die klemp wat hier deuskant sit - buiten die polisiemanne in uniform daar agter?---Nee, ek kan nie vir hulle onthou nie, ek kan nie vir hulle onthou nie.

BESKULDIGDE No. 3:

Ingesluit ek, Kaptein?---Nee, vir jou eek nie.

BESKULDIGDE NO. 3 GEEN VERDERE VRAE.

KRUISVERHOOR DEUR BESKULDIGDE NO. 4:

DEUR DIE HOF AAN TOLK:

Mar. die Telk, so bietjie vir die publiek daar dat Kapt. van der Berg nou vir hulle gesê het dat hulle hulle moet gedra. Dit is nie 'n kwessie van lag en grappies hier nie. Dit is 'n ernstige saak.

BESKULDIGDE No. 4:

Ek wil net weet van u of Bewydstukke 36 en 37, d.w.s. die kieras, was al die Bewydstukke versamel dieselfde dag na die skrietary?

DEUR DIERMOND:

Die een Bewydstuk is die ommer vol klippe en die ander is die bandel kieries, stokke en so meer?--- Ek het net gesien die mansklippe raak besig daar binne die polisiestasie om op te tel. Ek weet nie of hulle ander dae nog opgetel het nie. Ek dink toe ek daar weg is was dit skeen gewees.

Ek wil van u weet omdat u n Kaptein is, n senior van die polisiemang, waaron u nie teesig daarop gehad/

gehad het terwyl die klippe opgetel was, aseek die kieries, om te sien hoeveel klippe is opgetel en hoeveel kieries en stekke is opgetel? --- Ek het soveel ander pligte daar gehad dat ek kon nie erafs wees nie.

Die tydstip toe die klippe aseek die kieries daar opgetel was na die skietery, was dit dan nie u plig om te sien dat die klippe opgetel was en hoeveel is hulle en hoeveel is die stekke, omdat u nog in diens gewees het? --- Nee, ek glo nie dit was van my verwag om dit te tel nie.

DEUR DIE HOF:

Jy kan maar daardie vraag aan enige van die 70 polisie vra wat daar was. Ons het alreeds geheer van die Sersant wat sy pligte was. Hy sê vir jou hy het teesig gehou oor die optel van alles.

BESKULDIGDE No. 3:

Ek sal u sê waarom stel ek die vraag aan u. U het alreeds gesê dat deel van die klippe nou voor die Hof is, aseek deel van die stekke wat nou voor die Hof is, het langs die draad van die polisiestasie daar gelê? --- Ek weet nie of dit die stekke is of daardie klippe nie, ek kan nie sê nie, maar daar het klippe binnekant gelê. Ek het nie die klippe geïdentifiseer nie.

Ek wil van u weet, die tydstip toe u daar by die polisiestasie ingery het, was u deel om die skare daar uitmekaar te maak, of wat was u deel gewees? --- My deel waarver ek seentoe gegaan het is om van hulp te wees as daar polisemanne in die moeilikhede is. Dit is soever ek weet.

Watter hulp kom u daar gegee het, daar by die polisiestasie, as daar moeilikhed vereorsaak was, as lede van die polisiemag? --- Ek was maar deel van 'n ander mag wat sou gekom het - van een mag wat sou gekom het.

Net/

Het u nie besef nie, toe u daar die eerstekeer ingekom het by die polisiestasie, dat u die enigste offisier daar gewees het, en dat u moes beheer daar oornes?---Ja, ek het Luit. Visser daar binnekant gekry, soos ek gesê het, en toe het ek naderhand besef dat ek is toe nou die senior daar.

Ma u daar aangekom het en die houding van die skare gesien het, as ons nou in aanmerking neem my ervaring, was daar nie iets wat u sou kon gedoen het om die skare te kalmeer nie?---Nee, daar was niks gewees nie.

BESKULDIGDE NO. 4 GEEN VERDERE VRAE.

BESKULDIGDE No. 8 GEEN VRAE.

BESKULDIGDE NO. 38 GEEN VRAE.

BESKULDIGDE NO. 39 GEEN VRAE.

HERVERHOOR DEUR P.A.:

Kaptein, aan watter kant van die polisiestasie was die meeste blanke lede van die Mag gewees? --- Dit was aan die Westekant.

Aan die Westekant. En van watter kant het u die meeste moeilikheid verwag?---Van die Westekant.

Nou, u het melding gemaak dat u geheer het dat dit die deel was van personeel om by polisiestasies aan te meld daardie dag en hulleself eer te gee vir arrestasie, is dit reg?---Ja.

Nou, hee sou u opgetree het as honderde van die uit die skare gekom het en daar gekom het en gesê het "Ons wil onsself sorg toe vir arrestasie, ons het nie past nie", hee sou u opgetree het?---Aashulle stil was, dan sou ek n poging aangewend het om hulle gesamentlik toe te spreek.

Maar dit is nie heeltemal die antwoord op my vraag nie. So nou byvoorbeeld 'n hele klomp naturelle of bantoe, soos hulle vandag genoem word, het daar by Sharpeville polisiestasie gekom om het vir u gesê "Kyk, ons het nie passe/

sin u teh

taalleq eib vd jed meiseq
u jed ne ,jed seeweg tsab
tsab tsab .jed jed ne
d bnaadreben ne jed eet ne
.tsab

tsab n sk
ene as ,jed meiseq exa
n jsw afet ein tsab ann
tsab ,ses---teis tsab
meskunldigde no .30 genn
meskunldigde no .30 genn
meskunldigde no .30 genn
meskunldigde no .30 genn

:A.T HUUR HOOGEN

el eknaid etasem eib eaw
.juskejaew eib nse
eib nsa
bieddilieem etasem eib
n ,ses
av aaw feeb eib tib tsab
ne ysb eibvab blom et
.st---?zer tib et
ed ,ses
meide etasem eib tib et
segree tleane liw eno
etjabe n naa eet ,wia
d bnaewasse gaigeq n et
tb tsab

evyq nna 82 .ein
av effu eesa ,steethed
eg siastaaialeq elliv

passe nie, arresteer ons! Hoe sou u opgetree het? --- Dit is natuurlik die eerstemaal in die geskiedenis, dink ek, wat soortes sou plaasgevind het. Dit is o- dit sou n onnoontlike situasie vir my geskep het om almal toe te sluit.

Ek dink jy beter dit ernstig oorweeg vir die teekoms.

DEUR DIE HOF:

Maar weet u nie of daar instruksies was wat die polisie moes deen nie. Kyk, die polisie het van hierdie kampanje geweet, en jy weet nie wat hulle instruksies was, of hulle moes weier om die mense te arresteer, en of hulle hulle moes arresteer nie? --- Nee, ek weet nie.

Ons sal dan een van die Kolonels of die Generals of iets kry om dit vir ons te kom vertel.

P.A.:

Ja, maar ek kan so aanneem dat niemand het daardie voorstel aan u gemak op hierdie besondere dag nie? --- Om in hegtenis geneem te word? Nee, beslis nie een nie.

Nou, veronderstel dat Kol. Piernaar was nou nie teenwoordig nie en jy was toe besig om die manne in gelid te laat intree en jy het alreeds die bevel gegee dat hulle moet 5 rendtes laai, en skielik bars die 50 mense daar by die Westelike hek in, en klippe was toe op die polisie gegee, watter bevel sou u gegee het aan lede van die polisie wat daar in gelid gestaan het, en reeds gelasai het? --- As ek in bevel was, dan sou ek gesê het hulle moet vuur.

Het u enige waarborg of enige indikasie gehad dat as die skare die polisiestasie wel aanval, hulle sou hulle inkoms beperk tot by die twee hekke op die stasie?

—Geen/

833.

THERON/

Jy het die bewerking van die verhoor gesien,
---Geen waarborg nie.

En as - so byvoorbeeld u het twee konstabels by elk van die twee hekke gestasioneer, en die skare het toe wel die polisiestasie aangeval, wie sou die eerste persone wees om in die moeilikheid te wees?

DEUR DIE HOF:

Ek kan nie sien wat hierdie vrae ontrent wat hy sou gemaak het my help nie. Dit het nie gebeur nie

P.A.:

Ek sal dit terugtrek, Edelagbare.

In verband met die koeldrankie, was die lede van die polisiemag vry om buitekant - uit hul eie vrye wil buitekant die polisiestasie by 'n naburige winkel koeldrankie te gaan keep? ---Hulle was seker vry om een persoon te stuur, die sou ek seker toegelaat het as dit dan noodwendig moes gehad het.

n Blanke konstabel of...? ---n Blanke konstabel of 'n nie-blanke, as hulle dit wou geknoep het sou ek seker een persoon toegelaat het, alheewel ons min was.

En hoo sou hy daar gekom het, deur die manse wat by die polisiestasie was? ---Nee, die weet ek nie, hoo sou hy dan gekom het daar nie, dit is bietjie moeilik.

Het Luit. Visser die naam van die leier wie hy gemeld het gaan eet het, gemeld? ---Nee, ek glo nie / hy het dit gemeld vir my nie.

P.A. GEEN VERDERE VRAE.DEUR DIE HOF:

Ik u bewus van enige polisie buitekant die personeel van die polisiestasie ten tye van hierdie steuring daar by Sharpeville polisiestasie? ---Nee, van buitekant weet ek nie.

Jy weet nie van polisie buitekant die personeel nie? ---Nee.

Jy/

---Geen waarborg nie.

En as - so byvoorbeeld u het twee konstabels by elk van die twee hekke gestasioneer, en die skare het toe wel die polisiestasie aangeval, wie sou die eerste persone wees om in die moeilikheid te wees?

DEUR DIE HOF:

P.A.: Ek kan nie sien wat hierdie vrae ontrent wat hy sou gemaak het my help nie. Dit het nie gebeur nie

P.A.:

Ek sal dit terugtrek, Edelagbare.

In verband met die keeldrank, was die lede van die polisiemag vry om buitekant - uit hul eie vrye wil buitekant die polisiestasie by 'n natuurige winkel keeldrank te gaan kleep? ---Hulle was seker vry om een persoon te stuur, die sou ek seker toegelaat het as dit dan noodwendig moes gehad het.

n Blanke konstabel of...? ---n Blanke konstabel of n nie-blanke, as hulle dit wou geklop het sou ek seker een persoon toegelaat het, alhoewel ons min was.

En hoo sou hy daar gekom het, deur die mense wat by die polisiestasie was? ---Nee, die weet ek nie, hoo sou hy dromgekomen het daar nie, dit is bietjie moeilik.

Het Luit. Visser die naam van die leier wie hy gemeld het gaan eet het, gemeld? ---Nee, ek glo nie / hy het dit gemeld vir my nie.

P.A. GEEN VERDERE VRAE.

DEUR DIE HOF:

Is u bewus van enige polisie buitekant die personeel van die polisiestasie ten tye van hierdie steuring daar by Sharpeville polisiestasie? ---Nee, van buitekant weet ek nie.

Jy weet nie van polisie buitekant die personeel nie? ---Nee.

Jy/

Jy ken die skare aan die Westekant sien,
gedeeltelik aan die Noordkant en gedeeltelik aan die
Suidekant? ---Ja.

Nou kan ek dus aanvaar dat u nie polisie
uitekant tussen die skare gesien het nie? ---Nee. Nee, ek
kan nie dink daar was polisie tussen hulle nie.

Kan u my 'n beskrywing gee van die man wat
snagleier gespeel het, of hy 'n groot man was, of 'n kleiner
rige persoon, of nie? ---Soever ek onthou was hy nie 'n uit-
staande groot geboude persoon nie. Ek sal hem beskryf as
'n middelmatige mens as ek my gedagtes kan terugstuur, middel-
matiggeboude persoon.

Dankie Kaptein, u kan maar afstaan? --- Mag
ek terugkeer na Springs?

Ja, seker.

- - - - -

HENDRIK CHRISTOFFEL MULLER b.v.:

VERHOOR DEUR P.A.:

U is 'n speurder sersant in diens van die
S.A.Polisie, verbondé aan die Veiligheidstak en gestasioneer
by The Greys, Johannesburg? ---Ja.

U het nie getuenis gegee by die Geregtelike
Onderzoek nie? ---Nee.

Nou, op die 21ste van Maart, hierdie jaar,
was u by van der Bijlpark gewees? ---Ja.

Toe Kolonels Spengler en Prinsloo daar aan-
gekom het, is dit reg? ---Dit is kerrek.

En u is toe saam met hulle voertuie na
Sharpeville? ---Ja.

Is dit reg dat Kol. Spengler en Kol. Prins-
loo was in een meterkar en u was toe in 'n ander voertuig
tesame met Kapt. Miller van die veiligheidstak? ---Dit is
reg/

reg, ja.

Sersant, waar in die motorvoertuig het u gesit? ---Ek het bestuur.

U het bestuur? ---Ja.

En toe-u hier by Sharpeville....?---Verskeen my, ek het bestuur by Sharpeville. Van van der Bijlpark af tot by Sharpeville het ek nie bestuur nie. Ek was n passasier op die voorste sitplek langs die bestuurder. Ek het na ons aankoms op Sharpeville, het ek die motor verder bestuur.

Dit wil ek, het u met die hoofstraat van Sharpeville Naturelleopp gery - Seeisestraat? As u na die Plan kyk, Bewyssuk 2, die een wat opgerol is? ---Ons het nie met hierdie straat opgery nie. Ons het die polisiestasie genader met n agterstraat langs. Ons het met die heopad wat lei vanaf van der Bijlpark na Vereeniging, het ons iewers in die veld afgedraai en deur die veld gery na die Sharpeville lekasie.

Ek sien hier aan die agterkant - u het aan die Suidwestelike kant ingekom, deur wat hulle naam 'Erf en diens', dit is al daardie sinkpendekkies?---Dit is kerrek.

En ek neem aan u moes links draai om by die Westelike kant van die polisiestasie te kom, vanuit die groot straat links draai in daardie klein straat om weer reg by die polisiestasie in te gaan. Is dit reg?---Hee ons gedraai het en hoeveel draaie daar was, kan ek nie onthou nie. Die terrein is vir my heeltemal vreemd, en toe ek maar sien was ons by die polisiestasie gewees.

Wgl, in elk geval moes u by die Westekant van die polisiestasie ingaan, by die Westelike hek daarsoe? ---Ja.

En ontrent hee laat was dit toe u daar gekom?

gekomen het, kan u onthou of nie?---Omrent 1 min.

En daar was 'n groot skare by die polisiestasie?---Daar was 'n skare saamgedrom, 'n baie groot skare.

En was dit moeilik of maklik om deur die skare te kom by die hekke?---Baie moeilik.

Het eniglets met u persoonlik gebeur terwyl u besig was om die kar te bestuur en om by die hek te kom? ---Op daardie stadium het ek bestuur. My venster aan die bestuurderskant was oop. 'n Banteeman tussen die skare het my aan die arm gegryp en my geruk. Ek het die indruk gekry dat hy poog om my uit die motor uit te ruk. Ek het my arm losgeruk en die venster toegedraai.

En waar het Kapt. Willers gesit, was hy langs u of agter?---Hy het agter gesit, as ek reg onthou.

Het u opgelet of Kapt. Willers enige wapens by hem gehad het?---Ek het nie opgelet nie.

En het u toe sonder verdere moeite by die hek ingekom?---Sonder enige verdere insidente, ja.

En wat het daarna gebeur - was u toe saam met Kel. Spengler?---By die polisiestasie, in die polisiestasie jaart het ons geparkeer, en ek was toe op my eie, om dit se uit te druk. Ek het daar rendgestaan en rendgestap, en Kel. Spengler ook op sy eie.

Was dit warm gewees, Sersant?---Ja.

Het u n baadjie aangehad?---As ek reg onthou, ja.

Het u dit eerst uitgetrek?---Nee.

EN het u eerst eniglets om u nek gehad, 'n sakdoek of iets? ---Nee, ek het 'n das aangehad.

En het u op enige stadium vir Kel. Spengler gesien by die Westelike hek, en wat daar plaasgevind het?---Kort nadat ons aangekom het, om 'n weergawe te gee van wat daar/

daar gebeur het, het ek, Kol. Spengler en Sersant Wessels in die binneplein van die polisiestasie met n banteeman sien staan en gesels.

DEUR DIE HOF:

Bedeel u nou jy het vir Spengler, Wessels en die banteeman gesien?---Dit is korrek.

In die binneplaas, ne?---In die binneplaas.

P.A.: Sal u daardie banteeman kan uitwys?---Ek sal hem nie kan uitwys nie.

Wat het van die banteeman geword? ---Kol. Spengler het hom daar aan Kapt. Willers oorhandig om te ondervra.

Het u opgelet of die banteeman enige papiere of iets aan sy baadjie gehad het - my lapelle?---Ek kan nie onthou nie.

En na dit, het u enige gebeurtenis by die Westelike hek waargeneem? ---n Wyl daarna het ek Kol. Spengler en Sers. Wessels weereens met n tweede bante vanaf diehek na die binneplein van die polisiestasie sien stap.

Sal u daardie bante kan uitwys? --- Beskuldigde No. 4.

Het u opgemerk of hy enigets aan sy baadjie-lapelle gehad het?---Ek kan nie onthou nie.

En daarna, was daar enige verdere gebeurtenis by die hek wat u gesien het?--- n Wyl daarna weer, het ek by die een Saracen gestaan, ek sou sê ongeveer tien treë van die hek af. Kol. Spengler het by die hek gestaan toe 'n derde bante by die hek inbars. Ek het gesien dat Kol. Spengler met hom praat en ek het daarheen gestap. Wat Kol. Spengler vir hom gesê het ken ek nie hoer nie. Ek het geheer dat hy antwoord in Engels, waarde tot hierdie effek "We do not want passes, we want our freedom".

En/

En wat het van daardie bantoe geword?---

Kel. Spengler het my beveel om hom na die binneplein geleide te doen. Ek het so gedoen.

Sal u daardie naturel of bantoe kan uitwys?

---In die agterste ry, ek kan sy nommer nie sien nie. Die een in die middel in die agterste ry.

DEUR DIE HOF:

Gaan na agtertee - wat is sy nommer? ---

Beskuldigde No. 76.

Jy het hom ingeneem? --- Ek het hom ingelei na die binneplaas.

P.A.:

En het u hom by 'n kanteer ingeneem by 'n gebou? --- Nee, ek het met hom op die steep gestaan van die gebou.

En vanaf daardie posisie op die steep, kon u sien wat daar by die Westelike hek plaasgevind het? --- Ek ken sien as ek in daardie rigting gekyk het, ja.

Op daardie tydstip wat u op die steep gestaan het, het u in daardie rigting gekyk? --- Nee, ek het nie. Ek het nie ag geslaan op wat daar gebeur het nie.

En wat is die volgende ding wat u aandag getrek het? --- Skete het ek heer klap, n sarsie skete.

DEUR DIE HOF:

Ek wil graag weet waar die getuie huis gestaan het? --- Op daardie spesifieke oomblik het ek...

Kan jy vir my hier op die portret wys - die portret van die polisiestasie, Bewydstuk 13, waar jy nou met die man gestaan het toe jy skete heer skiet het? --- In die binneplein van die gebou...

O, in die binneplein? Hoe kon jy dan die hek aan die Westekant sien van die binneplein? --- Ek kon nie/

858

Durch die Post
Dear Mr. Secretary,
I am sorry to inform you that we have
not received any news from our
agent in China. We have been
waiting for some time now, and
it is becoming more and more
difficult to hold out hope. We
have written to him several times
and have received no answer.
We are very anxious about his
safety and health, and we
would appreciate any information
you may have. Please let us
know if there is any chance
of hearing from him soon.
Durch die Post
Dear Mr. Secretary,
I am sorry to inform you that we have
not received any news from our
agent in China. We have been
waiting for some time now, and
it is becoming more and more
difficult to hold out hope. We
have written to him several times
and have received no answer.
We are very anxious about his
safety and health, and we
would appreciate any information
you may have. Please let us
know if there is any chance
of hearing from him soon.
Durch die Post
Dear Mr. Secretary,
I am sorry to inform you that we have
not received any news from our
agent in China. We have been
waiting for some time now, and
it is becoming more and more
difficult to hold out hope. We
have written to him several times
and have received no answer.
We are very anxious about his
safety and health, and we
would appreciate any information
you may have. Please let us
know if there is any chance
of hearing from him soon.

839

MULLER /

nie die hek sien nie, ek kan die skare sien aan die Waattekant, deur 'n hek wat na die binneplein lei.

Jy was in die binneplein en het skete gekeer.

P.A.S.

Nou u het gesê - die eerste ding wat u aandag getrek het, was dit n sarsie, of was daar enkele skete voor dit, of hee?---Dit kan ek nie onthou nie. Ek onthou net ek het skete geheer.

Wat het u gedeen toe u aandag getrek is deur die skietery?---Ek het onmiddellik na buite gegaan om te kyk wat plaasvind.

En toe u - het u gehardloop of gestap? ---
Ek het my gehaas. Of ek gehardloop het of gestap het kan
ek nie onthou nie.

En hoeveel passe of treë het u geneem voor
u ken in 'n posisie kom wat u ken buitekant sien - ek wil
net die tyd probeer vasstel?---Wel ek ken, vanwaar ek was,
ken ek sien wat gebeur het, maar om beter te sien was ek
geneedsaak om die hek heeltemal uit - ek sou sê ontrent
15 treë.

Onmiddellik tee u ongedraai het, wat is die eerste gesig wat u gekry het voor u begin hardloop het deur die...?---Die skare wat padgee.

Die skare wat padgee. En ek neem aan daarne
was u toe behulpzaam met die gewondes en so aan?—Daarna
het ek na binne gegaan en ek was Kapt. Willers behulpzaam /
gewees met die ondervraging.

Van hierdie persone wie u ingebring het:-

३४०

Nou, terwyl - Edelgbare, mag ek miskien op
n later stadium, as ek wil, enige van die verklarings
inhandig/

inhändig, wat die beskuldigde persoon of persone gemaak het,
die getuie kan herroep op daardie posisie as dit betwissel
word, wat vrywillig gemaak is of nie, anders moet ek
dit nou lei?

DEUR DIE HOF:

Wat wil jy nou gedaan het?

P.A.:

Wel, as die Hof my die geleentheid op 'n later
stadium sal gee, as dit nodig is, om die getuie te herroep
vir daardie deel?

DEUR DIE HOF:

Ek neem aan dat jy wil dit nie op hierdie
stadium inhändig nie?

P.A.:

NEe, nie op hierdie stadium nie.

DEUR DIE HOF:

Lateraam, as jy iets anders wil doen sal
jy moet aanseck doen om die getuie te herroep.

P.A. GEEN VERDER VRAE OP HIERDIE STADIUM NIE.

CROSS-EXAMINED BY MR. UNTERHALTER:

Sgt. Muller, are we to understand that you
didn't enter Sharpeville Location at its entrance, that is
where the municipal offices are situated?---That is correct,
I did not enter it there.

DEUR DIE HOF:

Jy kan Afrikaans praat of Engels, net soos

Jy wil.

MR. UNTERHALTER:

You say you don't remember the route?---No,
I don't.

There is a road that runs to the South of the
Police Station. Do you remember travelling along that road

at /

841.

MU LLER/

at all, it is called Zwane Street?

DEUR DIE HOF:

Kyk maar net na die kaart dan sal jy hom sien, dit is Zwanestraat - een van die twee hoofstrate op daardie Bewysstuk? ---If I remember correctly, we drove along, or we stopped in Zwane Street before we entered the Police Station with our vehicles. We stopped in Zwane Street, that is.

MR. UNTERHALTER:

Did you have any hold-up along the road - vehicles not interfere with your passage? ---No.

Were you following close behind Col. Prinsloo and Col. Spengler? ---If I remember correctly, we piloted them from van der Bijl Park to Sharpeville Police Station.

And were they then following close behind you? ---Yes.

You see, I rather understood from the evidence Col. Spengler gave, that somewhere shortly before reaching the Police Station, there was a blockage, cars impeding the progress of your vehicles, and it was that that made the deviation necessary? ---That might have been, I do not remember.

So when you said a few moments ago there was no blockage, you may have been mistaken? ---I recall no blockage.

So you led into the Police Station? ---No, into the Police Station itself Cols. Prinsloo and Spengler led in their vehicle.

And that is by car? ---By car.

How is it that you were piloting them, that they get into the lead? ---We stopped in front of the Police

Park to Sharpeville Police Station. Sgt. Wessels was in the car with me, if I remember correctly he was driving the car to the Police Station and he is familiar with the terrain and he knew where we were going and he led the way.

In whose car did Sgt. Wessels lead the way?
---In my car.

Do I understand you correctly, that Sgt. Wessels drove the car up to the Police Station itself?---Yes.

And then he drove the car into the Police Station grounds following Cols. Spengler and Prinsloo?---
I drove it from there.

I was under the impression that you had taken over the car when you entered the location itself. Is that wrong?---We stopped in front of the Police Station - not directly in front, but a short distance off, in Zwane Street, and from there I took the vehicle into the Police Station grounds.

Why did you change over there? ---I have no explanation for that.

And at the point where you stopped, were Col. Prinsloo and Col. Spengler behind you, and did you wait for them to come up and pass you?---If I remember correctly.

Did you follow immediately behind them?---
Yes.

Did they drive slowly?---Very slowly.

When they came to the Western gate, were you immediately behind them? --- 5 - 6 paces.

You say in your car there was Capt. Willers?
---Yes.

And where did he sit?---In the back, if I remember correctly.

After entering, Did anyone sit in the front with you?---Sgt. Wessels/

Wessels sat in the front; with me. It might be that he sat in the back and Capt. Willers sat in front, but the three of us were in the car.

Is it a right hand or a left hand drive?---A right hand drive.

Now, you say that your arm was dragged by an African from among the crowd?---That is correct.

Did he grab it on your side, i.e. the right hand side of the vehicle?---On my side, through the window on the driver's side.

Is it possible for you to say whether he grabbed with his right hand or with his left hand?---I do not remember.

Do you remember what he looked like?--- I did at the time - I saw him thereafter - from that specific period until the shooting occurred, I saw him amongst the crowd on a few occasions.

Can you remember how he was dressed?---No.

A tall man, short man? ---Tallish, stout. I identified him in the mortuary the next day.

Did Sgt. Wessels notice what took place?--- I don't know, he might have.

In the ordinary course there was nothing to impede him noticing this? ---We were driving through what I would consider a hostile crowd, and I think he was busy with his own mind and he was making his own observations. Whether he saw it, I don't know.

As far as Capt. Willers was concerned...?--- I don't know.

You didn't say anything when this man grabbed you?---I made a report to Capt. Willers thereafter, after entering the Police Station yard proper, I made a

report/

report to Capt. Willers.

But immediately upon being seized, you didn't make an exclamation? ---No.

Nor did you say anything to this man who had seized you? ---No.

He merely used his bare hand, grasping your arm? ---That is correct.

Would it be correct to say that what he did was insolent but not dangerous? --- I, at that time, in the state of mind I was in, I got the impression that he was endeavouring to pull me out of the car.

Was there any prospects at all of his succeeding? --- I am unable to say.

It was a fairly small window, I take it? ---Yes.

What was the model of the car? --- A Zephyr.

Did he pull you with any violence, or did he just reach you? ---No, he gave a violent tug on my arm.

You were able to wrench yourself free without any difficulty? ---I wouldn't say without any difficulty. I wrenched myself free.

You didn't have occasion to call upon either of your passengers to come to your assistance? ---No.

Did this happen immediately outside the gate, or in Zwane Street, or where? ---Immediately outside the gate.

You don't know if the people in the leading car noticed this - Col. Spengler or Col. Prinsloo? ---No.

Did you then immediately drive on, or did you have to wait for a little while after this event before you could proceed? ---No, the vehicle was in motion all the time while this was happening. We were moving very, very slowly.

You proceeded past this man and he remained where?

where he was when he'd seized you?---He could have, or he could have walked along with the car, I did not notice him any further. I turned up the window and I took no further notice.

Now, did you immediately go into the courtyard, as I understood you?---We parked the car outside the courtyard and if I immediately went into the courtyard, I cannot remember. We stood around.

By courtyard, do you mean the yard surrounded by the walls of the Police Station?---That is correct.

Not the open area that was protected by the fence?---That is correct.

Now, for how long did you remain in this courtyard?---I cannot remember.

You can't say that immediately upon your arrival you went out into the open area to look around, to see what was going on?---I parked the car in the open area, and I looked what was going on. I came into the courtyard and came back to look what was going on and went into the courtyard - I was coming and going all the time. I can't remember when I was in the courtyard and when not.

Did you notice any African marching up and down on the inside of the fence, gesticulating to the crowd? ---No.

Did you keep in the company of Col. Spengler? ---No.

In fact, someone was handed over to you by Col. Spengler?---That is correct.

How many people altogether?---On a person.

Now, he was the last of others who had been brought into the Police Station buildings or closeby? ---I saw one person before him, being brought into the building.

Im/

In all, how many people did Col. Spengler concern himself with? ---I saw him talk to one person in the courtyard. Thereafter I saw him lead a second, accused No. 4, into the courtyard, and then I saw him talk to accused No. 76, at the gate.

Did you see the Colonel effect any arrests?
---No.

Did you, when he was escorting accused No. 4, see whether the Colonel had his hand on any portion of the body of accused No. 4? ---I can't remember.

Do you know why these first two people were removed? ---I have no idea.

You had nothing to do with interrogating him? ---I assisted Capt. Willers thereafter.

BY COURT:

Did you say thereafter? ---Thereafter.

MR. UNTERHALTER:

Does that mean after the firing? ---After the firing.

Now, were you at the gate when a person to whom Col. Spengler was talking was brought through that gate? ---Which person is that.

The person whom you identified among the accused? ---I was standing about ten paces away when I saw this person burst through the gate, and I saw Col. Spengler talk to him. I then walked up.

You had a clear vision of everything that happened? ---Of that particular incident, yes.

This particular person's dress, can you describe it to us? ---It is difficult, if I remember correctly he had on a black bow tie and a white shirt. I don't remember what else, between Col. Spengler and

befor You/

You don't remember any red trousers about him or waistcoat or anything?---No.

Would you then be definite in saying that he was not wearing a red waistcoat?---I cannot say that with any degree of ..

He might have been wearing a red waistcoat?---
He could have been.

Did you see Col. Spengler go down to the gate before this man was brought in through the gate?---No.

Where were you before that?---I could have been in the courtyard or I could have been standing about outside.

Did you at all see Col. Spengler as he approached that gate?---No.

Was he at the gate when you first saw him?
---Yes.

Now, you said that this person burst in. What do you mean by that, that he burst in?---I get the impression that he forced his way through the gate, to gain admittance to the grounds.

Did Col. Spengler make a grab at anyone else before this person...?---I did not see him do so.

Is it possible that the person who was subsequently brought in, was endeavouring to open the gate for Col. Spengler, and not bursting through?---That was not the impression I get.

Was a demand made for a reference book by Col. Spengler of this person at that time? ---I did not hear it.

If it had been made, were you within hearing distance - could you have heard?---There was some conversation going on between Col. Spengler and this bantu

before/

before I walked up. What I heard when I arrived there was the bantu saying - I did not hear what Col. Spengler said to him before - I just heard the bantu saying that "We want our freedom, we do not want passes", or words to that effect.

When he said that he was outside the gate?—
He was inside.

Now, when he burst through that gate, as you describe it, what did Col. Spengler do?—Nothing.

Didn't he seize him?—No.

He didn't take any steps to prevent him going any further?—No.

Did you form any impression of the purpose this person had in bursting through that gate?—I get the impression that he wanted to talk to Col. Spengler.

And was there no other means, as far as you could see, that was available to this man to address Col. Spengler, other than bursting through the gate?—He could speak to him over the fence or over the gate, as it were.

But notwithstanding that, according to you, he burst through?—That is correct.

As far as you're concerned, Col. Spengler did nothing to draw this man inside?—I did not see the Colonel do anything to do so.

No physical contact at all between this person and Col. Spengler?—I witnessed none. I did not see any physical contact.

If there had been, you would have noticed it?—Had I looked that way, I could have possibly seen it.

You see, we're not quite certain - I'm not, rather, as to the number of people but certainly one witness this morning at a certain stage in his evidence, spoke about the Colonel pulling somebody in?—I saw no such incident.

Dad/..

Did Col. Spangler hit this man at all?--No.
Or attempted to trip him?--No, I didn't see
him doing so.

No. When you took over, did you assault him? ---

You are quite sure about that?—Positive.

Were you wearing a hat?—I can't remember.

You don't remember perhaps a hat being knocked off and falling on the ground?---No.

When this person came inside, what happened to the gate?---I don't know, I can't remember. Whether it was closed or whether it remained open, I can't remember.

You can't remember any other people coming in behind this man?---No other people followed him in.

You didn't hear this person say to Col. Spangler "It is unnecessary to hit me"? --- No.

You were in plain clothes?—Yes.
Were you wearing grey?—I don't remember
what I was wearing.

You may have been wearing grey?—I may have
been.

You, yourself, did not try to trip this man and find that you fell yourself?---I fell in the courtyard while leading this man. It was not from trying to trip him.

Now, how did you fall then?----I tripped myself.

How did that come about?—I was leading this man in, and he wasn't really passive. I got the impression that he was trying to indicate to the crowd that the police are really nothing. I had a firm grip on his arm and he was jerking all the time. As we entered the courtyard I tripped myself and fell.

So /

So there was no struggle between you and him?---No.

This man had not been placed under arrest by Col. Spengler?---I don't know, he asked me to lead him into the courtyard, that native.

Did Col. Spengler tell you to take hold of this person's body?---No.

Well then, why was it necessary for you to lead him, why couldn't you give him an order to accompany you?---I can't explain that at all.

Now, when Col. Spengler handed this man over to you, Col. Spengler, according to you, had at no stage had any contact with this man's body?---That is correct.

You had no reason to believe that there was any difficulty as between Col. Spengler and this man, other than the exchange of words? ---That is correct.

You weren't told to arrest him?---No.

You weren't told to hold him in custody?---No.

You were merely told to take him inside?---

That is correct, and question him.

And question him. Now, in the light of that, why didn't you just walk along and have this fellow walk along beside you?---That I can't explain.

Well Sergeant, is it your usual custom when you get orders from someone to take anyone elsewhere, to grip him or seize him?--- I won't call it usual custom. I did it in this particular instance and I don't know why.

Would you be prepared to concede this afternoon that it was irregular for you to have laid your hands on this man?---I wouldn't call it irregular. It was just an act. It wasn't an act of aggression, it was just a laying a hand on him to lead him in.

Why/...

Why couldn't you have said to him, whoever he was, "Come with me"? ---I could just as easily have done so,

And you didn't do so?---No.

You won't concede to me that having failed to do that - that having so seized his person, that is not irregular, you're not prepared to concede that?---No.

Why don't you concede it this afternoon in the calmness of this courtroom? How do you justify it?---As I had explained, I considered it just an act. I took him by his arm to lead him in, that was all.

As a result of this, I understand the man became somewhat restive - would that be a correct way of putting it?---It could be explained that way, I can't say he resented my leading him.

You became aware of the fact that he resented it?---Yes.

There were approximately a hundred policemen in the neighbourhood, weren't there, while you were doing this? ---I don't know how many there were but..

There were a large number?---Yes.

When you became aware of it, why didn't you just release your hold on him and let him walk alongside of you?---I saw no necessity in doing so.

Once the man indicates to you that he resents this aggression upon his person, you still don't think that it was necessary for you to cease?---My aggression, I considered at the time, wasn't such to give him any reason to resent it. There was no aggression really on my part, it was merely leading him in.

But he communicated it to you by becoming restive - he'd shown you that he didn't like your gripping him at a time when apparently you shouldn't have been doing

it/

it?---I have explained to this Court that that particular incident gave me the impression that this person was trying to convey to the crowd that the police really are nothing, and for that specific purpose, well, I decided to maintain the grip I had on his arm.

I see. In other words, you had formed the idea that he was staging a demonstration with you for the benefit of the crowd?---That was what I thought.

And you then decided that you would stage a demonstration with him for the benefit for the crowd?---I decided that I would not permit him to stage any demonstration.

I take it that you were aware that there was a fairly grave situation that had brought these senior officers of the police into Sharpeville?---Yes.

You were aware, as you made your way through the crowd, that things were not calm, let me put it that way? ---Yes.

You were also aware, I'm sure, that it was necessary to be tactful in the situation and not to provoke people?---Yes.

In the light of that, would you please explain to us why you yourself were party to a provocative act as against this man, in the way you've just described? ---He was - after entering the grounds I no longer considered him one of the crowd. He was an individual. Any reason for my acts, apart from those I had given, I can't explain. I, at the time, thought that we were in danger, I heard cries of "Cato Manor" from amongst the crowd, several of the crowd, well not several - of the crowd had their fists raised, there were shouts. I apprehended violence. I can give no explanation for what I did, whether it was rational or not rational, I can't explain it, I

did/

58
did it, that's all.

If I may say so, you seem to have a singular lack of explanations for a series of important acts that I've been discussing with you this afternoon, and I want to suggest that your lack of explanation indicates a complete lack of responsibility in your conduct. Do you agree with that?---I wouldn't agree with that.

Well, the evidence, if it is given, is going to be to the effect that you brutally assaulted this man?---I did not.

Did you hear Col. Spengler have a conversation with accused No. 76, after the firing?---No, I can't remember.

Is it possible that Col. Spengler may have said to him that No. 76 must thank Col. Spengler for having saved his life?---It could have happened, I didn't hear him say so.

I must say I still have difficulty in understanding how you could have tripped yourself as you were walking along with this man? He did nothing to cause the tripping, did he?---No, not that I remember.

You don't think it is possible that in the course of assaulting him there was a struggle between the two of you and he was resisting illegitimate force exercised on him and that caused you to fall?---There was no assault on him.

When did you hear these words "Cato Manor, Cato Manor"? ---Just before this man burst through the gate, I would say, I heard such words.

You're sure about that?---The absolute time, I'm not absolutely certain, although I did hear them. It was at one stage of what happened there that I did hear these!

these words. I did hear them though before my incident with this man.

But the words, whenever they were said, were said before this man came through the gate?---Yes.

The man himself offered no resistance at all, once he was through the gate. He was handed to you by Col. Spengler and he went on his way with you?---That is correct.

How many people were handed to you by Col. Spengler?---Just this one man.

You know, Col. Spengler gave evidence about various people coming through the gate, and he has also described how one of them was handed over to you. Now his version in regard to the detention or escorting in regard to the particular person he handed over to you, was to the effect that he ordered the constable to open the gate, and he asked this man to come in, and the man came in. He did not speak at all of the fact that this man burst through the gate?---My impression was that he burst through the gate.

Now you say it is an impression?---It is an impression.

In the light of what I told you of what Col. Spengler said, may it be that you are wrong and Col. Spengler is right, and that he came in through the gate in obedience, if not to an order, at least to a request?---No, my impression was that he burst through.

Col. Spengler gave evidence here under oath, you're giving evidence here under oath. You're not suggesting that the Colonel is lying, are you?---It might well be that this man was asked to enter. My impression was that he burst through.

Is it possible he came through quickly,
perhaps?

perhaps?---That is possible.

So that, in fact, he may not have burst through?---Yes.

But you're perfectly satisfied that having come through, he went peacefully with you along his way?---Yes.

You've no doubt whatsoever about that?---None whatsoever, apart from him resenting my leading him.

Now, the words that this man used, you say are "We don not want passes, we want freedom". Did he say that directly to Col. Spengler?---Yes.

Just as in the course of a conversation between them?---I thought at the time that it was in reply to a question.

But in the same way as you and I are conversing this afternoon, something would have been said and then he said "Well, we don't want passes, we want freedom"? ---That is correct.

I am conveying fairly accurately, am I, the tone of voice, the atmosphere and so on? ---I wouldn't say he used a mild tone of voice, he was rather loud.

Well, loud in the sense of making himself heard to Col. Spengler?---No, I wouldn't say only to Col. Spengler. It wasn't necessary for him to speak loudly at all to make himself heard to Col. Spengler.

Despite the noise of the crowd?---He was standing with Col. Spengler and I didn't think it necessary for him to speak loudly at the time.

Well, he didn't shout at the top of his voice?---Not at the top of his voice, no.

And he addressed himself to Col. Spengler?---Yes.

Is/

Is it possible that here again you may have been incorrect in detail in the words that was said? ---Yes, I specifically said "Or words to that effect", in my evidence in chief. It was words to that effect, I don't know whether those were the specific words. It boiled down so that that he conveyed that they did not want passes, they wanted freedom, or they wanted freedom, they did not want passes.

It wasn't perhaps that he said this "The people are grieving because of the passes"? ---No, I didn't hear him say that.

Are you quite sure about that? ---I am positive.

You see, you made a mistake about bursting through the gate and I am inviting you, before I continue my questioning, for you to consider your answer to me? ---Two short phrases, "We do not want passes, we want freedom" or "We want freedom, we do not want passes", what was said by the accused.

He certainly didn't incite the crowd, did he? ---I don't know what he did before coming through the gate.

No, at that particular moment in that conversation, he certainly didn't incite the crowd, he was having a conversation with Col. Spengler, which you overheard? ---The tone of voice that he used, he could have used it with the intention of - well, I'll say inciting the crowd.

He could have, but in fact you can't say whether he did or not? ---No.

What about the state of the crowd nearby at that stage, weren't they quiet in the presence of Col. Spengler? ---No, throughout the crowd appeared to me violent, they appeared aggressive.

There/

MULLER/

857.

There was a reference in the evidence of
Col. Spangler to a man in a red shirt. Do you remember
seeing a man in a red shirt?---No.

(REHEARD TO 3. 11. 1960.)

MULLER/

857.

There was a reference in the evidence of
Col. Spangler to a man in a red shirt. Do you remember
seeing a man in a red shirt?—No.

(REMANDED TO 3, 11, 1960.)